

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัยดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.3 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
- 1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.6 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.7 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.8 คุณลักษณะของหลักสูตรที่ดี

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- 2.1 กระบวนการเรียนรู้
- 2.2 การวัดและประเมินผล
- 2.3 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 2.4 แหล่งการเรียนรู้

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และได้แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

- 3.1 การจัดการศึกษา
- 3.2 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

- 4.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ
- 4.2 เศรษฐกิจพอเพียง

5. ความรู้เกี่ยวกับมะพร้าวและผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

- 5.1 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์
- 5.2 ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว
- 5.3 มะพร้าวกับภูมิปัญญาไทย

6. ทักษะการปฏิบัติ
 - 6.1 การวัดทักษะการปฏิบัติ
 - 6.2 คุณลักษณะต้านทักษะปฏิบัติ
 - 6.3 กระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติ
7. ความพึงพอใจ
 - 7.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 7.2 ความสำคัญของความพึงพอใจ
 - 7.3 ลักษณะของความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรถือว่าเป็นแนวทางของการจัดการศึกษาและยังถือว่าเป็นเครื่องกำหนดทิศทางของการศึกษา นักการศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามทัศนะ ทั้งนี้ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐาน ความเข้าใจ ความรู้และประสบการณ์ซึ่งสามารถประมวลความหมายของหลักสูตรที่สำคัญไว้ ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 16) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือชั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สำหรับการให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ทั้งหมดของนักศึกษาซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางโรงเรียน

ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา (2540, หน้า 1-4) กล่าวว่า “หลักสูตร” มีความหมายแตกต่างกันหลายประการ ในภาษาอังกฤษ คำว่า “หลักสูตร” หรือ “curriculum” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “currere” ซึ่งมีความหมายว่า “racecourse” หรือ “สนามแข่ง” และตามความเป็นจริงแล้วความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแต่เดิมนั้น คนส่วนใหญ่ก็คิดว่าหลักสูตรมีลักษณะเป็นสนามแข่งจริงๆ คือ นักเรียนหรือนักศึกษาดองแข่งขันกันเรียนให้จบ เพื่อที่จะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญา แม้ปัจจุบันความเชื่อหรือแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรก็ยังยึดมั่น

อยู่ว่า หลักสูตร คือ สนามแข่งที่ประกอบด้วย รายวิชาต่างๆ ซึ่งนักเรียนหรือนักศึกษาจะต้องเรียนให้ประสบความสำเร็จ

กฤษณีย์ อุทุมพร (2541, หน้า 35) หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาและกระบวนการทั้งในระบบและนอกระบบที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาทักษะและเปลี่ยนเจตคติ ความซาบซึ้ง และค่านิยมได้การดูแลของสถาบันนั้นๆ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 48) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนโดยการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่างๆ อันเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 4 นัย คือ

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ

ถวัลย์ มาตจรัส (2545, หน้า 52) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ และหลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 9-14) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นวิชาและเนื้อหาที่จัดให้ผู้เรียน
2. หลักสูตรเป็นเอกสาร
3. หลักสูตรเป็นกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียน
4. หลักสูตรคือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน
5. หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์
6. หลักสูตรเป็นจุดหมายปลายทาง
7. หลักสูตรเป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

ฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba, 1962, p.8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะหลักสูตร ซึ่งให้เห็นถึงการเลือกและจัดเนื้อหา พร้อมทั้งบ่งบอกหรือแสดงแนวทางที่แน่นอนของ การเรียนการสอนไม่ว่าจะมีจุดหมาย หรือการจัดเนื้อหาสาระเป็นตัวกำหนดหรือไม่ก็ตาม ประการสุดท้ายหลักสูตรจะรวมโปรแกรมการประเมินผลไว้ด้วย

ทรัมป์ และมิลเลอร์ (Trump and Miller, 1968, p.11-12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่างๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973, p.149) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดให้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

2. หลักสูตร หมายถึง แผนโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอบ ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ขั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในระดับทางสายอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือนั่นคือหลักสูตรทั้งฉบับประกอบด้วยเนื้อหาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์ไว้อีกส่วนหนึ่ง

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p.6) ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

จากการที่นักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลง ไปในสิ่งที่ดีงาม มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ มีเจตคติที่ดี

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ ทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สำเร็จตามที่ทุกฝ่ายมีความต้องการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักสูตรไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุภกร (2523, หน้า 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

วิชัย แหวนเพชร (2530, หน้า 70-71) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรต้องประกอบด้วย

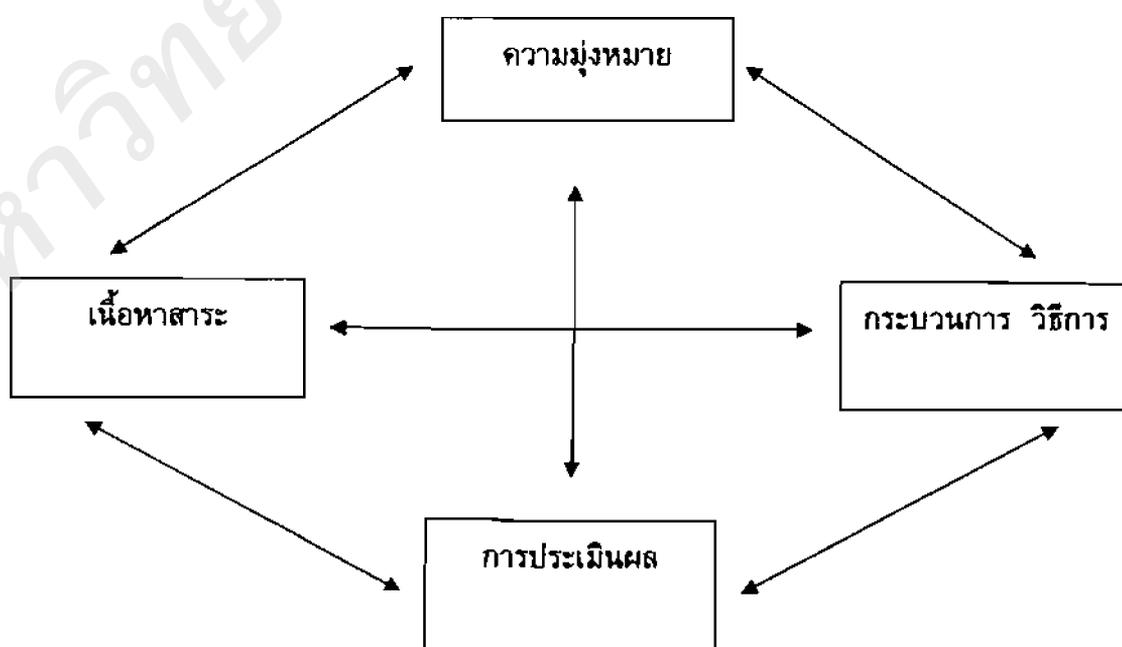
1. ความมุ่งหมาย (curriculum objectives) ซึ่งจะเป็นวัตถุประสงค์และเป็นเป้าหมายของหลักสูตรนั้นว่า เมื่อนักศึกษาผ่านประสบการณ์แล้ว นักศึกษาจะเกิดอะไร การกำหนดความมุ่งหมายต้องให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และคำนึงถึงการพัฒนาของตัวนักศึกษา

2. เนื้อหา (curriculum contents) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ได้เลือกสรรเนื้อหาและสาระความรู้ ประสบการณ์มาจัดเรียงลำดับไว้ เพื่อที่ว่าเมื่อนักศึกษาผ่านกิจกรรมต่างๆ แล้วจะพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

3. กระบวนการเรียนการสอนและการบริหาร (method and organization) เป็นส่วนที่ว่าด้วย กระบวนการเรียนการสอน การนำวิธีการสอนแบบต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาซึ่งรวมถึงการจัดและบริหารหลักสูตรด้วย จึงจะทำให้หลักสูตรใช้ได้สัมฤทธิ์ผล

4. การประเมินผล (evaluation) ในหลักสูตรต้องมีการประเมินผล เพราะทำให้ทราบว่า ประสิทธิภาพของการเรียนหลักสูตรนั้นเป็นอย่างไร ใช้ได้ผลหรือไม่ ซึ่งการประเมินผลนั้นต้องขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นๆ ด้วย

องค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 4 ส่วนนี้ แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน ซึ่งสามารถแสดงภาพให้เห็นได้ดังนี้

ภาพ 2 แสดงความสัมพันธ์องค์ประกอบของหลักสูตร
ที่มา : (วิชัย แหวนเพชร, 2530, หน้า 71)

ปทีป เมฆาคณวุฒิ (2532, หน้า 1-2) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ส่วน แต่ละส่วนจะมีบทบาทในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระของรายวิชาในหลักสูตร คือ การศึกษาทั่วไป (general education) การศึกษาวิชาเฉพาะ (specialized education) การศึกษาเลือกตามความสนใจ (exploratory education) และการศึกษาที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประสบการณ์ทางด้านอื่น (enrichment education) และทั้ง 4 ส่วนนี้มีบางส่วนที่ยังซ้อนกันอยู่ในลักษณะของวิชาหรือเนื้อหาวิชา และมีบางส่วนที่แยก เป็นอิสระจากกัน

ชำระ บัศวรี (2532, หน้า 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่นักศึกษาหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ หลังจากที่ยื่นจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (content and experiences) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้นักศึกษาได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ศึกษามีพัฒนาความรู้ความรู้อื่นๆ ตามจุดประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อในการเรียนการสอน (instructional media and materials) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน
6. การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและการประเมินผล การเรียนการสอน

จากแนวคิดของนักศึกษา สามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญได้ดังนี้ คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

3. ความสำคัญของหลักสูตร

ชำระ บัศวรี (2532, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้ เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้เสริมทักษะและเจตคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่างๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตร เป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้ทราบว่า การศึกษาที่จัดให้แก่แก่นักเรียนหนักไปในทางใด มีผลต่อผู้เรียนและสังคมมากน้อยเพียงใด

วิชัย ดิสสะ (2535 หน้า 31) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็น กระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจเลือก หาทางเลือกการเรียนที่เหมาะสม หรือเป็นที่รวบรวมของทางเลือกที่เหมาะสมต่างๆ เข้าด้วยกันจนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2537, หน้า 15) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 9-10) ได้กล่าวว่า นักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ว่า ประเทศชาติเป็นอย่างไรให้อยู่ที่การศึกษา การศึกษาเป็นอย่างไรให้ดูที่หลักสูตร ซึ่งเป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของหลักสูตรต่อการจัดการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะความสามารถในการจัดการศึกษาได้ทั่วถึง ความเสมอภาค ระดับการศึกษาของประชากรส่วนรวม สัดส่วนและปริมาณของผู้ได้รับการศึกษาสาขาต่างๆ ย่อมสะท้อนให้เห็นศักยภาพดังกล่าวได้หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมรดกประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กับต้นหรือครูผู้สอนจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้น ว่าต้องใช้สื่ออุปกรณ์ มีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนตัวผู้เรียนก็จำเป็นต้องทราบจึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทางซึ่งนั่นก็คือ หลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p.5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิในการเดินทางไปยังหน้าและตารางที่ยืดหยุ่นได้ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียนและเนื้อหาวิชาต่างๆ ทางด้านการศึกษาแต่ละระดับชั้นรวมอยู่ด้วย

จากแนวคิดของนักการศึกษาทั้งหลายสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการศึกษาทั้งหมด เปรียบเสมือนเข็มทิศทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรตามที่ได้ตั้งไว้

4. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายคำว่า "การพัฒนาหลักสูตร" ไว้ดังนี้

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 41-86) ได้กล่าวถึงพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินการตามขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายการเลือกเนื้อหาสาระระบบกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอนและการนำไปใช้ในขั้นตอนกำหนดจุดมุ่งหมายต้องคำนึงถึงพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร คือ พื้นฐานทางด้านปรัชญา พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางจิตวิทยาและพื้นฐานเนื้อหาวิชา

1. พื้นฐานทางด้านปรัชญา ประกอบด้วยปรัชญา 5 สาขา คือ สาขาจิตนิยม(idealism) สาขาสังคมนิยม (realism)สาขาเทวนิยม(neo-thomism)สาขาปฏิบัติการณ์นิยม(experimentalism) และสาขาอัตถิภาวนิยม (existentialism)

2. พื้นฐานทางสังคมเนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร จะเริ่มจากข้อมูลต่างๆ ของสังคม ก่อนจึงกำหนดปัญหาหรือสิ่งที่สังคมต้องการจนเป็นกิจกรรม เนื้อหาสาระ เพื่อจัดเป็นแนวทาง ที่ให้การศึกษาอบรมแก่เด็กตามความต้องการของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องเลือก และกำหนดเนื้อหาสาระที่สำคัญของสังคม แล้วบรรจุสิ่งเหล่านั้นไว้ในหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อเป็น แนวทางที่จะให้การศึกษาอบรมเด็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีคุณค่าต่อผู้เรียนและสังคมอย่าง แท้จริงความสำคัญของแนวโน้มนำทางด้าน สังคมที่ผู้สร้างหลักสูตรควรสนใจ ซึ่งประกอบด้วย อัตราการเพิ่มของประชากร ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความก้าวหน้าของ วิทยาการด้านต่างๆ การกระจายความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่างและสภาพความเป็นอยู่ ของประชาชน ที่แตกต่างกัน เกิดจากความก้าวหน้าของการติดต่อสื่อสาร อาชีพของประชากร การไม่รู้จักตนเอง เนื่องมาจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสภาพของสังคมที่อยู่รอบตัว

3. พื้นฐานทางจิตวิทยา การวางรากฐานการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์นั้น จำเป็นต้อง คำนึงถึงสาระสำคัญทางปรัชญา ทางสังคมวิทยาและสาระสำคัญทางจิตวิทยา มีความสำคัญ ไม่น้อยกว่ากัน จุดมุ่งหมายของจิตวิทยา คือ การศึกษาพฤติกรรมเมื่อเกิดความรู้ ความเข้าใจ สาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งสามารถพยากรณ์และควบคุมพฤติกรรมเหล่านั้นได้ จิตวิทยาเกี่ยวข้องกับหลักสูตร แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 3 กลุ่ม คือ

3.1 กลุ่มความรู้นิยม (cognitivist) มีแนวคิดด้านการรับรู้เป็นพื้นฐานทำให้เกิด การเรียนรู้ คนเรามีความสามารถในการรับรู้ต่างกัน และการเรียนรู้เป็นการแก้ปัญหาชนิดหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลกับวุฒิภาวะ ความพร้อม สติปัญญา ประสบการณ์เดิม สถานการณ์หรือสิ่งเร้า

3.2 กลุ่มพฤติกรรมนิยม (behaviorist) แนวคิดของกลุ่มนี้ สรุปการเรียนรู้ เกิดจากการสังเกต โดยครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า ครูเป็นผู้ทำให้ เกิดความรู้ให้คำแนะนำและประเมินผลการเรียน

3.3 กลุ่มมนุษยนิยม (humanist) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การที่ศักยภาพของมนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ผู้ที่ผ่าน กระบวนการเรียนรู้แล้วย่อมสามารถยังชีวิตอยู่ได้ด้วยความสามารถของตนเอง โดยการเรียน ที่ดีเกิดขึ้นในบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง มีการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย และกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอน ครูเป็นผู้สนับสนุนวิธีการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน การเรียนมีหลายแบบและหลายกิจกรรมโดยประสบการณ์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

4. พื้นฐานทางด้านเนื้อหาวิชาต้องมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียน สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี เนื้อหาวิชาของหลักสูตรประกอบด้วย โปรแกรม 3 โปรแกรม คือ เนื้อหาสาระ หมายถึง เนื้อหาสาระที่รวบรวมจากความรู้ในสาขาวิชา ต่างๆที่ได้มาจากการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ต้องพิจารณาร่วมกันเพื่อกำหนดขอบข่าย

และขั้นตอนของเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ กระบวนการเรียนการสอน ทักษะกระบวนการ ทักษะที่จำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ การอ่าน เขียนและคิดเลข กระบวนการที่ซับซ้อนเป็นกระบวนการที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระที่สำคัญ และทัศนคติค่านิยมและความซาบซึ้ง ที่มีขึ้นอยู่ในลักษณะของหลักสูตรที่มองไม่เห็น และองค์ประกอบของทั้ง 3 ส่วน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดไม่สามารถแยกสอนได้ จำต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

สังัด อุทรานันท์ (2537, หน้า 18) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า “การพัฒนา” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Development” มีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น
2. การทำให้ดีขึ้น

ด้วยเหตุนี้การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้น กับการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 293-294) ได้กล่าวว่า พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร ต้องประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องวิเคราะห์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ความยากจน การเพิ่มจำนวนของประชากร คนว่างงานและอื่นๆ ปัญหาเหล่านี้ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องศึกษาอย่างละเอียด เพื่อจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในการพัฒนาหลักสูตร ควรพิจารณาถึงปัญหาในด้านการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ด้านวัตถุดิบและการขาดแคลน ผู้ที่มีความสามารถทั้งด้านรายวิชาและวิชาชีพในแต่ละสาขาต่างๆ จะต้องมีการวางแผนพิจารณากำลังคนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศในด้านต่างๆ อีกทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ เพื่อขจัดความสูญเปล่าและการว่างงาน ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง และในการจัดหลักสูตรซึ่งให้เหมาะสมกับกำลังคนที่ชาติต้องการใน 3 ลักษณะ คือ ระดับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการแขนงต่างๆ ระดับช่างฝีมือและระดับกรรมการ โดยกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ

3. การเมืองและการปกครอง ผู้พัฒนาหลักสูตรควรพิจารณาระบบการเมืองและการปกครองของประเทศในปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรให้เน้นเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อสังคมและประเทศชาติ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อการปกครองในอนาคต

4. แนวคิดและผลการศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิทยาในการพัฒนาหลักสูตร ต้องอาศัยความรู้ในด้านจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาในการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนด

เนื้อหาสาระ ประสบการณ์ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับความพร้อม ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนการจัดลำดับบทเรียนให้สอดคล้องกับ การพัฒนาทางด้านสติปัญญาของผู้เรียนด้วย ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนสำเร็จและบรรลุ จุดประสงค์ตามต้องการ

5. เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาการเทคโนโลยี ซึ่งบทบาทของสถาบันการศึกษาและ สื่อสารมวลชน การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ใหม่ ๆ เพื่อนำมาพิจารณากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและต้องให้ความสนใจ กับงานค้นคว้าใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ โดยเลือกถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเหมาะสมกับความต้องการ วัย ความสามารถ ความถนัด และภูมิหลังของผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การนำเอาหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่มาปรับปรุงแก้ไข ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาที่ใช้หลักสูตร เช่น การปรับ และขยายหลักสูตรระดับชาติซึ่งเป็นหลักสูตรกลางให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการในจัดสร้างหลักสูตรขึ้นมาใช้ใหม่ ซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรเดิมที่เคยใช้อยู่ทั้งระบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโครงสร้าง และวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนเป้าหมายและกระบวนการของหลักสูตร ซึ่งการพัฒนาหลักสูตร ในลักษณะเช่นนี้ คำที่ใช้เรียกต่างกันอย่างออกไป เช่น การยกร่างหลักสูตร (curriculum planning) การจัดทำหลักสูตร (curriculum organization) การสร้างหลักสูตร (curriculum construction) เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากหลักสูตรประถมศึกษา 2503 เป็นหลักสูตรประถมศึกษา 2521 การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2533 เป็นหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

ฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba, 1962, p.454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึง จุดมุ่งหมาย อันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือ เปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมี ผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลง แนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

นิโคลล์ (Nicholls A. and Nicholl H. ,1972, p.12) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง เป็นกระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเมื่อได้เรียนรู้แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ความวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรมีคำที่ควรพิจารณาอยู่ 2 คำ คือ

การปรับปรุงหลักสูตร (curriculum improvement)

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum change)

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973, p.157-158) ให้ความเห็นว่า “การพัฒนาหลักสูตร” เกิดได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า เปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซเลอร์และอแลคซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p.7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสร้างหลักสูตร (curriculum construction) หมายถึง การสร้างรายวิชาการจัดการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานในการสร้างอยู่เลย 2) การปรับปรุงหลักสูตร (curriculum improvement) คือ การดำเนินงานจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว ให้มีความหมายเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งขั้นตอนของการปรับปรุงหลักสูตรนี้จะมีการดำเนินการเช่นเดียวกับการสร้างหลักสูตร แต่จะต่างกันตรงที่การปรับปรุงหลักสูตรจะเน้นเป้าหมายของหลักสูตรมากกว่า กระบวนการของการจัดทำหลักสูตรเป็นการทำหลักสูตรที่มีอยู่ให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้สามารถอธิบาย สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร (curriculum-development) หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล ผู้เรียน และสังคม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายตามความต้องการของผู้สร้าง สังคมหรือให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาประเทศ

พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรการที่จะพัฒนาหลักสูตรนั้น ต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบหลายองค์หรือหน่วยงาน ต้องให้การสนับสนุน ทั้งด้านบุคลากรหรือสถานที่ในการจัดทำเพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่สำคัญ ยิ่งถ้าเป็นงานระดับชาติด้วยแล้ว ต้องมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้นในการจัดทำ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาหลักสูตรเลย เพราะจะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการพัฒนาหลักสูตร

โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเองและความเกี่ยวข้องกับสังคมทุกระดับที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน และข้อมูลที่ได้รับจากทุกฝ่ายจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและการเลือกเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้และมีการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สรุปว่า พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสำรวจความต้องการของผู้เรียน สังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษา อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความรู้ เกิดทักษะ เจตคติที่ดี เพื่อให้เกิดขึ้นกับสังคมอย่างแท้จริง ในอันที่จะมาช่วยกันพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญขึ้นในอนาคต

5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาโดยต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่และอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายๆ ฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรขึ้นมา เพื่อนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ไปใช้ในการเพิ่มความรู้และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ที่จะต้องทำความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

วิชัช ประสิทธิ์วิฑูริเวชช์ (2542, หน้า 50-52) ได้กำหนดองค์ประกอบไว้ 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (aims and objective)

1.1 จุดมุ่งหมายเป็นสิ่งกำหนดไว้กว้างๆ โดยเน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน มักจะพบได้ในส่วนแรกของหลักสูตร เป็นจุดเริ่มต้นทำให้ในการเกิดโครงสร้างหลักสูตร

1.2 วัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องในระดับของกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์และรายวิชาที่มีอยู่ในโครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์เป็นตัวบ่งชี้ให้จัดเนื้อหาสาระซึ่งจะต้องจัดให้ มีความสอดคล้องเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและประสบการณ์ (contents and-experiences)

1.3 เนื้อหาและสาระที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 1.3.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
- 1.3.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ
- 1.3.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
- 1.3.4 ทักษะทางกาย
- 1.3.5 เจตคติและค่านิยม

1.4 ประสพการณ์เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยม อันพึงปรารถนาให้ผู้สอนนำไปพิจารณาตัดสินสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชั้นเรียน

2. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ (curriculum implementation) ซึ่งจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงานต่างๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 การเตรียมครูผู้สอน หลักสูตรในการผลิตครูซึ่งเป็นหลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก เน้นความรู้ ด้านเทคนิควิธี ด้านคุณลักษณะและเจตคติ

2.2 ผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้โดยให้ความสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน ซึ่งมีหลักสูตรแกนกลางเป็นแม่บท กำหนดแนวทางปฏิบัติด้านการเรียนการสอนเป็นแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตร จัดหาแหล่งวิทยาการเสริมความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน

2.3 ครูสอนต้องมีคุณภาพ ซึ่งส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิตครู แต่เมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้วต้องได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาสมรรถภาพ ในความเป็นครูอยู่เสมอๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมระยะสั้น การจัดประชุมสัมมนา การฟังหรือพูดปาฐกถา การเป็นวิทยากร การแสดงผลงาน การทำผลงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะพัฒนาครูผู้สอนแล้วโดยตรง ในทางอ้อมยังเกิดผลดีต่อผู้เรียนเพราะผู้สอนมีการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ให้ เกิดความมั่นใจในการสอนเพิ่มมากขึ้น

3. การประเมินผล (evaluation) เป็นการตรวจสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร

3.1 ช่วยทำให้จุดหมายและจุดประสงค์มีความชัดเจนขึ้น เพราะถ้าคลุมเครือ จะไม่สามารถประเมินผลได้

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมีผลไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร

3.3 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งที่บอก เพื่อที่จะใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเปลี่ยนหลักสูตรใหม่

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรที่นักการศึกษาได้แบ่งไว้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าหลักสูตรจะประกอบไปด้วย 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหา 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การวัดประเมินผล

6. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้หลากหลาย ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 52) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 152) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของตนเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชาติบ้านเมือง

ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยาวิธีทางการสอน (มสช.) (มปป.) ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นที่หนึ่งใดโดยเฉพาะ ถ้าพิจารณาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของหลักสูตรกลางและหลักสูตรท้องถิ่นจะพบว่ามีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปบ้าง หลักสูตรท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้เรียนในท้องถิ่น ทุกวัย ทุกระดับอายุ เช่น หลักสูตรจักสาน หลักสูตรการทำของชำร่วย เป็นต้น
2. หลักสูตรอีกประเภทหนึ่งของเป็นหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับเสริมหลักสูตรกลางให้มีความสมบูรณ์ขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้จะใช้ร่วมกับหลักสูตรกลาง โดยอาจจัดเป็นรายวิชาอิสระที่ให้เลือกเรียนหรือไม่อาจจัดเป็นรายวิชา แต่จัดเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ผู้สอนสามารถดัดแปลงเนื้อหาที่กำหนดมาจากส่วนกลางมาประยุกต์โดยนำเอาสาระทรัพยากร เทคนิควิธีการท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ได้

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรท้องถิ่น คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงทางสังคม วัฒนธรรมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและของท้องถิ่นนั้นๆ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอาจมีขั้นตอนแตกต่างกันไปบ้าง ตามแนวความคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการ ดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า iva การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น อาจจะดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด หรือระดับโรงเรียนก็ได้ การดำเนินการทุกระดับหากจะให้ เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนควรมีลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 จัดทำคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน เพื่อจะได้ทราบถึงข้อมูลที่แท้จริงภายในสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรกลางหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริมนั้นควรให้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรกลางที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตรตามที่ได้ปรับขยายไว้แล้วโดยมีการนิเทศติดตามผลการใช้อย่างใกล้ชิด

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 7 ทำการปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าสมควรจะ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหนจึงจะทำให้หลักสูตรเหมาะสมและเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นให้มากที่สุด

สำหรับแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนั้น กรมวิชาการ (2545) ได้ให้แนวทางพัฒนาหลักสูตรเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

2. การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา หมายถึง การปรับเนื้อหาด้วยการลดหรือเพิ่มปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

3. การปรับปรุงสื่อในการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มเติม คัดทอน สื่อต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นโดยไม่ทำให้จุดประสงค์คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ทำได้โดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด และเอกสารประกอบการเรียนการสอนขึ้นใช้ตามความเหมาะสม ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพท้องถิ่น

5. การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งรายวิชา แต่ไม่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน โดยศึกษาทั้งหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำไว้แล้ว

จากการศึกษาแนวทางและกระบวนการ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นข้างต้นแล้วนั้น จะพบว่าสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ทุกลักษณะ ได้แก่ การปรับกิจกรรม การเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริมให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนและการสร้างหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยจัดทำเป็นรายวิชาขึ้นใหม่ โดยเมื่อจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องเสนอให้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและกลุ่มงานบริหารวิชาการของสถานศึกษาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จัดการเรียนการสอน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 134) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์ การวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร

ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (2544, หน้า 86) กล่าวในขั้นตอนการจัดหลักสูตรไว้ดังนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษานั้นกำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

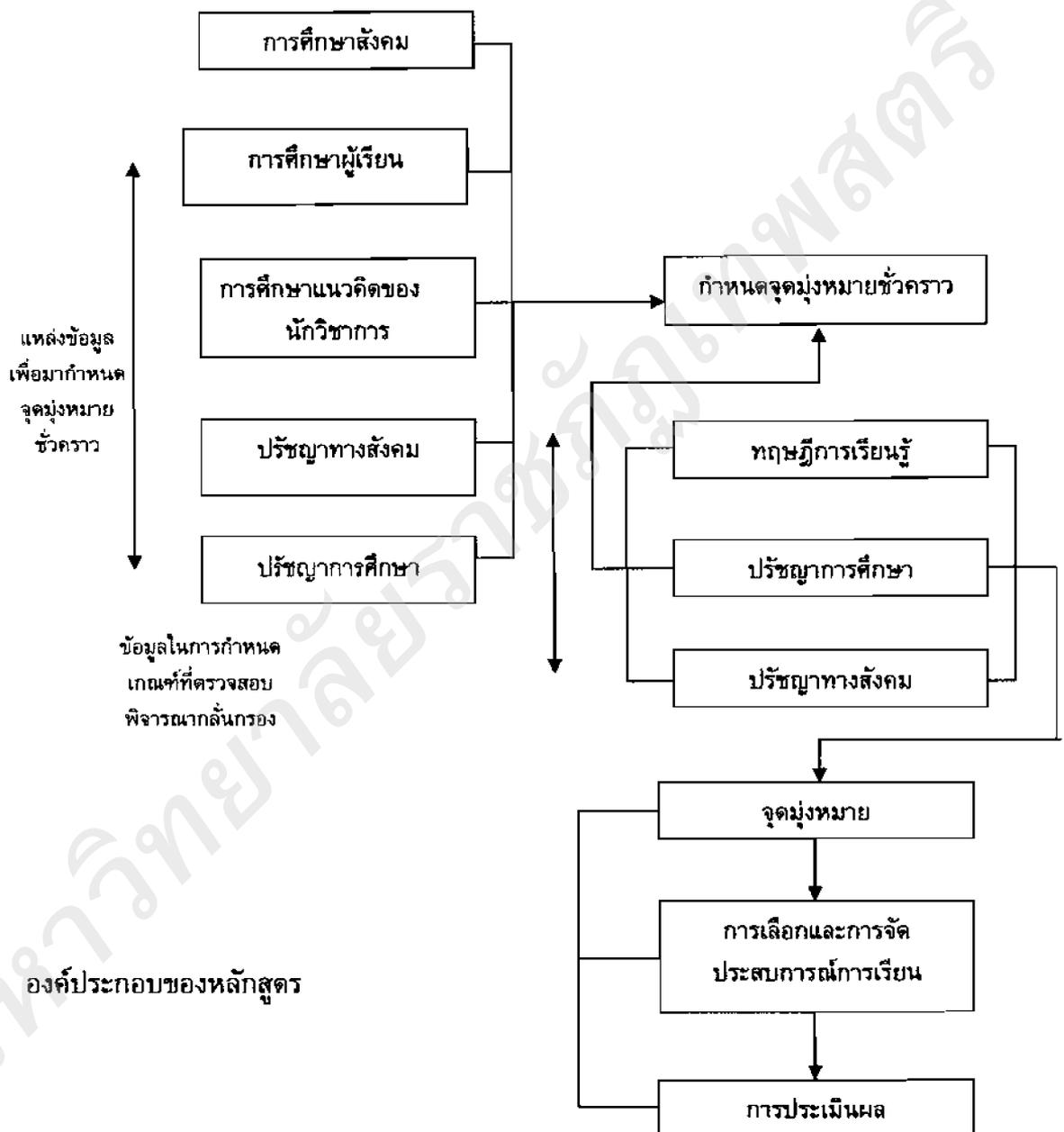
ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริมให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน การสร้างหรือ

จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยจัดทำเป็นรายวิชาขึ้นใหม่ โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาสอดแทรก เสริมเพิ่มเติมในสาระวิชาทั้งพื้นฐานและสาระเพิ่มเติม ทั้งนี้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องนำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของท้องถิ่นนั้น นั่นเอง

7. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี โดยผู้พัฒนาหลักสูตรควรต้องศึกษาแนวคิดและรูปแบบของนักการศึกษาต่างๆ ดังนี้

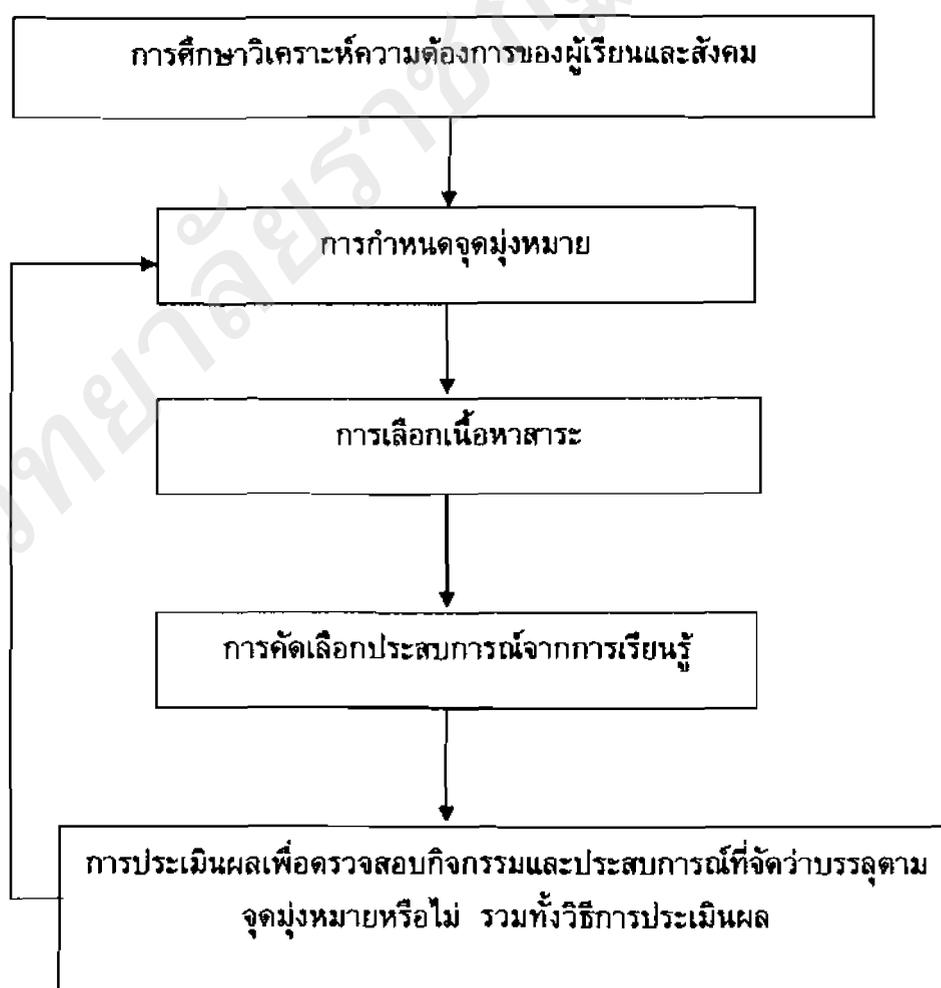
ไทเลอร์ (Tyler, 1949) เสนอว่า ในการพัฒนาหลักสูตรนักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดจุดประสงค์ชั่วคราว โดยศึกษาจากข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและข้อมูลเกี่ยวกับสังคม จากนั้นกลั่นกรองข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา และปรัชญาที่สังคมที่ยึดถือ และด้านจิตวิทยาการเรียนรู้เป็นจุดประสงค์ที่แท้จริงในการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น และกำหนดการประเมินผลหลักสูตร ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2437, หน้า 11) ได้เสนอรูปแบบและแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์

ภาพ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์
ที่มา : (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 11)

ฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba, 1962, p 12) ได้แบ่งการพัฒนาหลักสูตรเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ สำนวจสภาพปัญหา ความจำเป็นต่างๆ ของสังคม ผู้เรียน 2) กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนหลังจากการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ 3) เลือกเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้ว 4) จัดรวบรวมเนื้อหาสาระที่ได้จัดเลือกมา

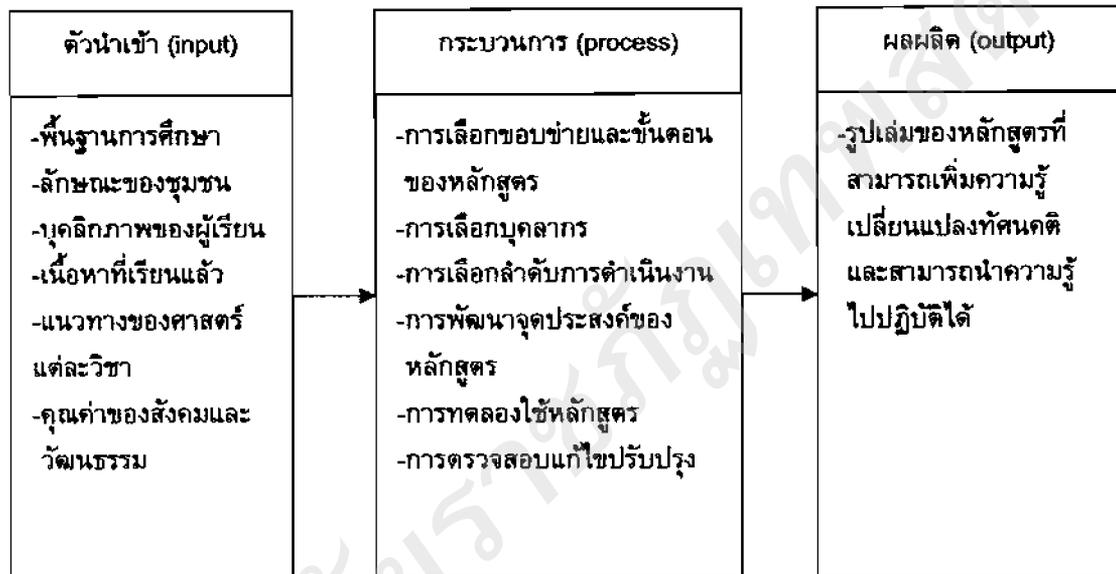
จัดลำดับโดยคำนึงถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องต้องคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 6) จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง 7) กำหนดสิ่งที่จะประเมินผลและวิธีการประเมินผล คือ การตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

ภาพ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

ที่มา : (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 21)

โบแชมปี (Beauchamp, 1968, p.45) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบซึ่งประกอบด้วย ตัวนำเข้า (input) กระบวนการ (process) ผลผลิต (output)

ภาพ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโบแชมปี
ที่มา : (George A. Beauehamp, 1968, p.45)

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p.27) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

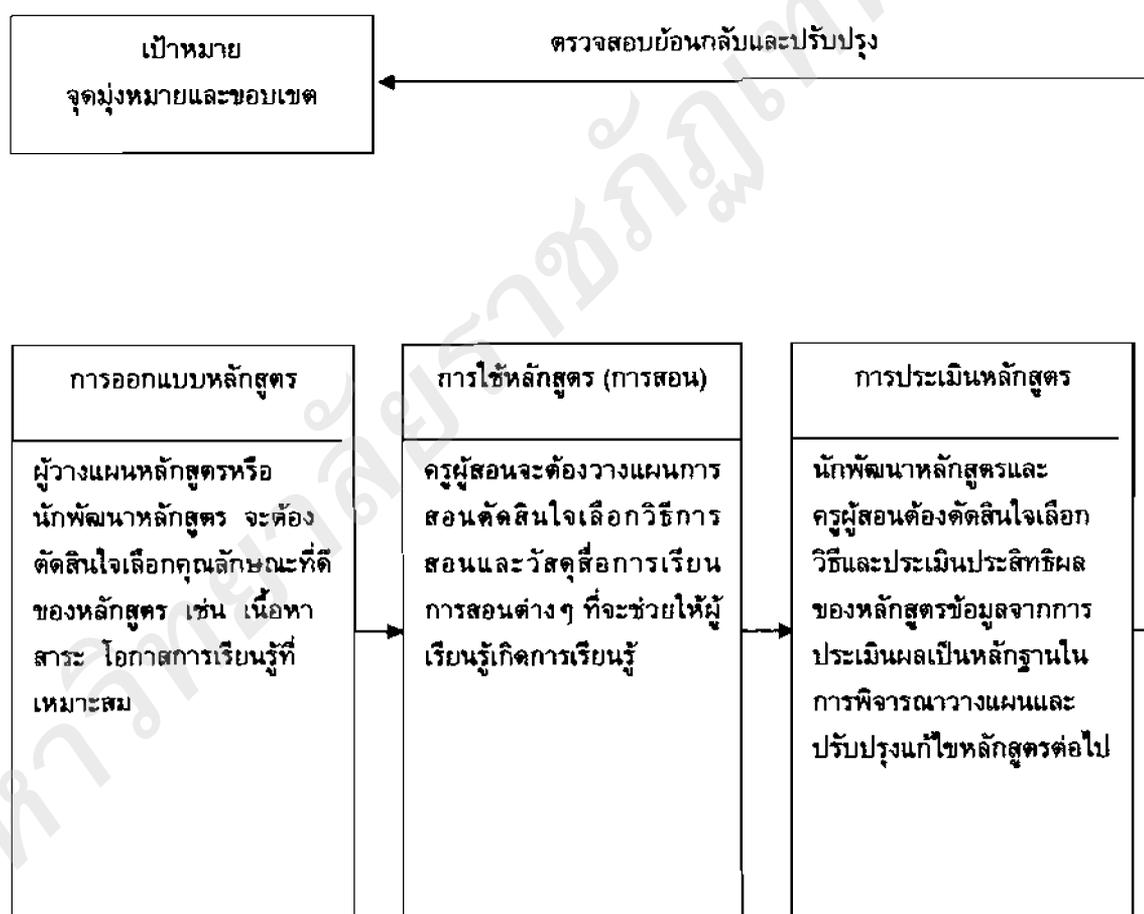
1. กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (goals, objectives, domains) โดยจะมีเป้าหมายแต่ละประเด็นควรบอกเพียงของเขตของหลักสูตร และขอบเขตที่น่าสนใจ ได้แก่

- 1.1 พัฒนาส่วนบุคคล (personal development)
- 1.2 มนุษย์สัมพันธ์ (homan relation)
- 1.3 ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (continued learning skill)
- 1.4 ความชำนาญเฉพาะด้าน (specialization)

2. ออกแบบหลักสูตร (curriculum design) เป็นการเลือกเนื้อหาสาระ ประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมาย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตามความต้องการของผู้เรียน สังคมและปรัชญาทางการศึกษา

3. การใช้หลักสูตร (curriculum implementatiion) ครูผู้สอนควรทำการวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้เกิดการเรียนตามที่กำหนดไว้

4. การประเมินหลักสูตร (curriculum evaluation) เป็นการตัดสินใจและเป็นการเลือกเทคนิคประเมินผล ที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตรว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขส่วนใดหรือยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

ภาพ 6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974)

ที่มา : (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 168)

ธำรง บัวตรี (2532, หน้า 135-136) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาตินั้นต้องจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสียก่อน เพื่อจะนำไปทดลองและแก้ไขจนแน่ใจว่าไปใช้ได้โดยทั่วๆ ไป พร้อมทั้งเสนอแนะขั้นตอนในการจัดทำ ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร 2) กำหนดจุดหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดรูปแบบและ

โครงสร้างของหลักสูตร 4) การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา 5) การเลือกเนื้อหา 6) จัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน 7) กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ 8) กำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน 9) กำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

สัจจ อูทรานันท์ (2532, หน้า 38-43) ได้ประยุกต์แนวคิดของไทเลอร์มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐาน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียน ซึ่งช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้ตอบสนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร คือ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหา

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ทำหลังจากได้วิเคราะห์และทราบถึงสภาพปัญหาตลอดจนความต้องการต่างๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจเป็นข้อมูลพื้นฐานเดิมที่มีอยู่หรือจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ความต้องการขึ้นมาใหม่

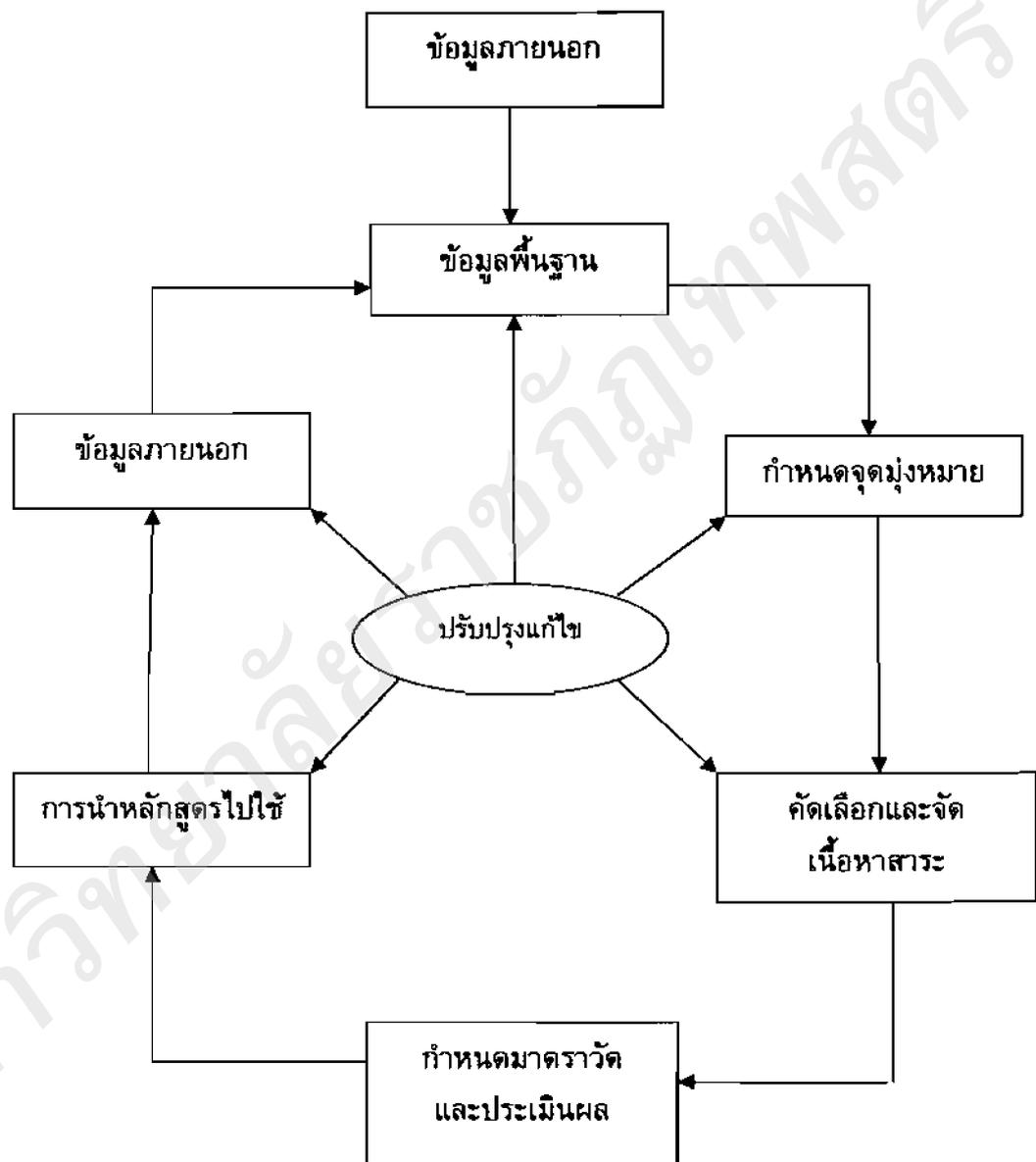
3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่นำมาจัดไว้ในหลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองถึงความเหมาะสมความจำเป็น สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตรที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผลขั้นนี้ มุ่งที่จะนำเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่าจะวัดผลและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5. การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้ซึ่งเป็นการมุ่งที่จะศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่างๆ ของหลักสูตรหลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว เพื่อหาวิธีการแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากทำการทดลองหลักสูตรแล้วควรประเมินจากการใช้ว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนที่ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็ต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงๆ ต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ซึ่งหลังจากการตรวจสอบและประเมินผลแล้วถ้าหากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ จัดได้ว่าเป็นวัฏจักรมีความต่อเนื่อง ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดไปแล้วจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรนั้นขาดความสมบูรณ์ไปได้ ดังภาพ 6

ภาพ 7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์
ที่มา : (สงัด อุทรานันท์, 2532, หน้า 39)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532, หน้า 76-77) เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ระบบร่างหลักสูตร การร่างหลักสูตรมี 4 ขั้นตอนดังนี้ ได้แก่

1.1 สิ่งที่ต้องกำหนดของหลักสูตร คือการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ นำมาพัฒนาหลักสูตร

1.2 รูปแบบหลักสูตรหลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ควรตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ เป็นต้น

1.3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วก่อนนำไปใช้ ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพ โดยใช้การประชุมสัมมนาหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทดลองใช้หลักสูตรนำร่อง เพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำหลักสูตรที่ชัดเจน มีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร มี 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร นำหลักสูตรที่ผ่านมาแก้ไขแล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชาเพื่อให้ความเห็นชอบและสั่งการ

2.2 การวางแผนใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตรซึ่งคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ

ดังนี้

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

2.2.4 วัสดุของหลักสูตร

2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารสถานที่

2.2.6 ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูผู้สอน

2.3 ดำเนินการใช้หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งจะ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ดังที่กล่าวไว้ว่าหลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอนหลักสูตรนั้นก็ไม่มี ความหมายไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรนั้นคาดหวังไว้

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร หรือการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

3.1 วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินส่วนใดของหลักสูตรบ้าง เช่น การประเมินเอกสารของหลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การสอนของผู้สอน การบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ติดตามผลสำเร็จการศึกษา

3.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีที่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลจากแหล่งนั้น ๆ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดการกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้มีการจัดเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์กับวิธีที่เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความอธิบายลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆ ของข้อมูลต่อไป

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า นักพัฒนาหลักสูตรได้นำเสนอองค์ประกอบหลักสูตร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ดังปรากฏในภาพ 1 (หน้า 10)

8. คุณลักษณะของหลักสูตรที่ดี

เซลเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p. 44-45) ได้อ้างจากวิจัย ดิสสระ, 2535, หน้า 36) ได้พัฒนาแบบประเมินหลักสูตรเพื่อตรวจสอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นมีคุณภาพดีมากน้อยแค่ไหน อย่างไร แต่ไม่มีการเน้นถึงการใช้เครื่องมือประมาณค่า

1. เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตร ครอบคลุมข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียนสังคม กระบวนการและความรู้ที่ควรได้รับในระหว่างการศึกษาหรือไม่อย่างไร

2. จุดมุ่งหมายของโรงเรียนวางไว้อย่างชัดเจนและเป็นที่น่าสนใจของผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ จุดมุ่งหมายมีความกว้างขวางสมดุล และเป็นจริงได้หรือไม่ มีช่องว่างพอที่จะขยาย ดัดต่อเพิ่มเติม จุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือไม่

3. กระบวนการเรียน ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้า และมีอิสระที่จะพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ ตามแนวทางของตนเองได้หรือไม่

4. นักเรียนและครูมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแผนการเรียนต่างๆ ในหลักสูตรหรือไม่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนนั้นๆ ตามวุฒิภาวะของเขาหรือไม่ ผู้เรียนมีความเข้าใจเหตุผล และยอมรับสิ่งที่โรงเรียนคาดหวังจากเขาหรือไม่

5. กลุ่มจุดมุ่งหมายที่สำคัญๆ มีความสอดคล้องกับโอกาสที่จะเรียนในแต่ละกลุ่มเพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ หรือไม่ มีการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายกับโอกาสที่จะเรียนว่ามีการเหลื่อมล้ำกันหรือไม่ โอกาสในการเลือกทางการเรียนเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่อย่างไร

6. ในแต่ละขอบเขตหรือแต่ละกลุ่มของจุดมุ่งหมาย โอกาสในการที่จะเลือกทางการเรียนที่เกี่ยวข้องจะมีรูปแบบที่แสดงให้เห็น ถึงความตั้งใจที่จะเกิดขึ้นมากน้อยอย่างไร รูปแบบนั้นๆ มีความเหมาะสมและคล่องตัวที่จะนำไปใช้อย่างจริงจังหรือไม่อย่างไร

7. แผนงานเหมาะสมกับศูนย์กลางการศึกษาในโรงเรียนหรือไม่ มีแผนการที่สร้างขึ้นจากภายนอกโรงเรียนและได้รับการปรับปรุงหรือนำไปใช้ในโรงเรียนหรือไม่ โอกาสทางการเรียนต่างๆ ได้รับการวางแผนให้คุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชนหรือไม่อย่างไร

8. ความต้องการเป็นแรงผลักดันภายนอก ได้รับการพิจารณาผ่านกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างสมคูลหรือไม่

9. แผนงานของหลักสูตรโดยส่วนรวมมีความกว้างขวางหรือไม่ และแผนนั้นสอดคล้องสัมพันธ์กับการเรียนการสอน การวัดผล ตลอดทั้งจุดมุ่งหมายและโอกาสทางการเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่

10. กลุ่มที่รับผิดชอบในการวางแผนนั้น ซึ่งจะเป็นตัวแทนของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนโดยส่วนรวมและกลุ่มอาชีพต่างๆ หรือไม่

11. แผนการต่างๆ เปิดโอกาสให้มีการแสดงปฏิกิริยาย้อนกลับจากนักเรียนหรือกลุ่มชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแผนนั้นๆ หรือไม่อย่างไร

12. แผนการสอนและส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรมีโอกาสอธิบายและชี้แจงจนเป็นที่เข้าใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องได้หรือไม่

13. มีคณะกรรมการและหน่วยวัดและประเมินผล หรือกลุ่มคนหรือรายบุคคลที่จะรับผิดชอบในการพิจารณาปัญหา หรือเป็นการรวบรวมปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่ มีขอบข่ายหรือสายงานที่ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับกลุ่มบุคคลที่แก้ปัญหาเหล่านั้นๆ ได้อย่างจริงจังหรือไม่ การพิจารณา รวบรวม รายงาน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเป็นไปอย่างมีระบบหรือไม่

14. แผนงานนั้นๆ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์กลางการศึกษาของโรงเรียน ชุมชนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นประโยชน์หรือไม่

15. แผนงานของหลักสูตรมีช่องว่างสำหรับการยืดหยุ่นเพื่อให้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตามโอกาสของการเรียน วิธีการสอน ตลอดทั้งการรับฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียนเพื่อการพัฒนาให้ดีที่สุด

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 1-3)

สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการทำงานเป็น รักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการจัดการ การวางแผนออกแบบการทำงาน สามารถนำเอาความรู้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และประยุกต์ใช้ในการทำงานมีวิธีการใหม่ๆ พัฒนาคุณภาพของงาน

ความสำคัญ

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีเป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพและเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม คำนึงและมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ๆ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขันในระดับสากลในบริบทของสังคมไทย

วิสัยทัศน์

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระที่เน้นกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบและการทำงานอย่างมีกลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมทั้งการสร้าง พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีจึงกำหนดการเรียนรู้ที่ยึดงานกระบวนการจัดการและการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ บนพื้นฐานของการใช้หลักการและทฤษฎีเป็นหลักในการทำงานและการแก้ปัญหา งานที่นำมาฝึกฝนเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของกลุ่มนับเป็นงานเพื่อดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคม และงานเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งงานทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีแล้ว ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังและพัฒนาให้มีคุณภาพและคุณธรรมการเรียนรู้ จากการทำงานและการแก้ไขปัญหาของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ทักษะ และความดีที่หลอมรวมกันจนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งด้านคุณภาพและคุณธรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

คุณภาพของผู้เรียน

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อที่จะทำให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบและเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการและการแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่

มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานสำหรับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

มีทักษะการทำงานอาชีพสุจริต มีทักษะการจัดการ ทำงานอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศได้เหมาะสมกับงานและอย่างถูกต้อง มีคุณธรรม สามารถคิดออกแบบ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ในการทำงาน ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดออม มุ่งมั่น อดทน ใช้พลังงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี

สาระที่เป็นความรู้ของกลุ่มการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

- สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว
- สาระที่ 2 การอาชีพ
- สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี
- สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ
- สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

เป็นสาระที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวันทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ที่ว่าด้วย งานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานบูรณาการ

งานบ้าน เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานที่มีจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย บ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน ผ้าและเครื่องแต่งกาย อาหารและโภชนาการ โดยเน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงาน มีทักษะ กระบวนการในการทำงาน การแก้ปัญหาในการทำงาน มีความรับผิดชอบ สะอาด มีระเบียบ ประหยัด อดออม อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

งานเกษตร เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ซึ่งประกอบด้วย การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ตามกระบวนการผลิตและการจัดการผลิต มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต ปลูกฝังความรับผิดชอบ ขยัน อดทน การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

งานช่าง เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานตามกระบวนการของงานช่าง ซึ่งจะประกอบด้วย การบำรุงรักษา การติดตั้ง/ประกอบ การซ่อมและการผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

งานประดิษฐ์ เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานด้านการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นความประณีตสวยงาม ตามกระบวนการงานประดิษฐ์และเทคโนโลยีและเน้นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากล

งานธุรกิจ เป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดการด้านเศรษฐกิจของครอบครัว การเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด

สาระที่ 2 การอาชีพ

เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักการ คุณค่า ประโยชน์ของการประกอบอาชีพสุจริต ตลอดจนการเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

เป็นสาระที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างและใช้ สิ่งของเครื่องใช้ วิธีการและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

เป็นสาระที่เกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหา ความรู้การสืบค้น การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบ ของเทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

เป็นสาระที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัวและการอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกใน การใช้พลังงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้อง การงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 มีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ความกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคมสิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลการเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีคุณธรรม

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การ สร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์และมีความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้มาตรฐานการเรียนรู้แล้ว นำไปเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา จัดทำเป็น โครงสร้างของเนื้อหา เพื่อนำไปเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 18-20)

มีดังนี้

1. กลวิธีการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี

เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้และกลุ่มสาระการเรียนรู้มีแนวคิดหลัก (main concept) ของวิธีการเรียนรู้ตามลักษณะ ดังนี้

1.1 จัดการเรียนรู้ให้ครบองค์รวมของการพัฒนาตามศักยภาพผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องมีทั้ง ความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1.2 การจัดการเรียนรู้ต้องกำหนดเป็นงาน (task) โดยในแต่ละงานต้องเป็นไปตาม โครงสร้างการเรียนรู้ของกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยีทั้ง 7 หัวข้อ

1.2.1 ความหมายของงาน

1.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของงาน

1.2.3 มีทฤษฎีสนับสนุนหลักการของงาน

1.2.4 วิธีการและขั้นตอนของการทำงาน

1.2.5 กระบวนการทำงาน การจัดการเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและ แนวทางในการประกอบอาชีพ

1.2.6 การนำเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานการสร้าง และพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ๆ

1.2.7 คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในการทำงานและประกอบอาชีพ

ผู้สอนสามารถสอนแต่ละงานครบหรือไม่ทั้ง 7 หัวข้อก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะงานแต่ทั้งนี้จะต้องสอนครบทั้งมาตรฐานด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1.3 การจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถนำความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จากสาระภายในกลุ่มมาบูรณาการกันได้ หรือนำสาระจากกลุ่มวิชาอื่นมาบูรณาการกับสาระของกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยีก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น กระบวนการทำงาน กระบวนการคิด กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ฯลฯ จนเกิดทักษะในการทำงาน และได้ชิ้นงาน รวมทั้งสร้าง พัฒนางานและวิธีการใหม่

1.4 จัดการเรียนรู้ได้ทั้งภายในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน โดยจัดให้สถานที่ปฏิบัติงานแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของสถานศึกษา ผู้เรียน และดุลพินิจของผู้สอน โดยการคำนึงถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

1.5 จัดการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้ผู้เรียน กำหนดงานที่มีความหมายกับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน เห็นประโยชน์ ความสำคัญ เห็นคุณค่า ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน

1.6 จัดการเรียนรู้โดยผู้สอนซึ่งจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน ความสนใจความพร้อมทางร่างกาย อุนิสัย สติปัญญา และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2. รูปแบบการจัดการเรียน

เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเสนอแนะ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์
4. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้สอนจะเริ่มต้นจากรูปแบบใดก่อนหลังก็ได้และอาจจัดการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 4 รูปแบบ หรือไม่ครบทั้ง 4 รูปแบบก็ได้ รายละเอียดของแต่ละรูปแบบมีดังนี้

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริงๆ มีขั้นตอนอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

- 1.1 ชั้นศึกษาและวิเคราะห์
- 1.2 ชั้นวางแผน

1.3 ชั้นปฏิบัติ

- ผู้สอนให้คำแนะนำ
- ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ
- ผู้เรียนฝึกฝน

2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่สนใจจากแหล่งความรู้ต่างๆ จนสามารถสนองแรงจูงใจ ใฝ่รู้อยู่ของตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนเรียบเรียงกระบวนการแสวงหาความรู้ เสนอต่อผู้สอนและหรือกลุ่มผู้เรียน

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรมนั้น อาจเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียนหรือเป็นกิจกรรมใหม่หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันได้

3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากข้อ 3.1 โดยการอภิปรายการศึกษาค้นคว้าตัวอย่างหรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ฯลฯ

3.3 ผู้เรียนจะต้องวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรม ว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไรบ้าง

3.4 สรุปผลที่ได้จากข้อ 3.3 เพื่อนำไปสู่หลักการ/แนวคิดของสิ่งที่ได้เรียนรู้

3.5 นำหลักการ/แนวคิดจากข้อ 3.4 ไปใช้กับกิจกรรมใหม่ หรือกิจกรรมอื่นๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

4. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

การวัดและประเมินผล

เพื่อที่จะทราบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด จำเป็น ต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในอดีตการวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อสอบซึ่งไม่สามารถสนองเจตนารมณ์การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือปฏิบัติด้วยกระบวนการหลากหลาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ ดังนั้น ผู้สอนต้องตระหนักว่าการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลเป็นกระบวนการเดียวกัน และจะต้องวางแผนไปพร้อมๆ กัน

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้จะบรรลุตามเป้าหมายของการเรียนการสอนที่วางไว้ได้ควรมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. ต้องวัดและประเมินผลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม รวมทั้งโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. วิธีการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
3. ต้องเก็บข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลตามความเป็นจริง และต้องประเมินผลภายใต้ข้อมูลที่มีอยู่
4. การวัดและประเมินผลต้องมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ทั้งในด้านวิธีการวัดโอกาสของการประเมิน

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและผู้สอนใช้เสริมความรู้ ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ ทั้งนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เลือกนำมาใช้ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอและควรให้ผู้เรียนสามารถขอยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีคุณภาพหลากหลาย ทั้งสื่อของจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง มีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิดชวนติดตามทำให้เกิดการเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควมดำเนินการในการพัฒนาสื่อดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน ในกรณีที่ผู้เรียนมีความพร้อมอาจแนะนำให้ค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตและถ้าเป็นอุปกรณ์ที่ต้องพัฒนาขึ้นใช้เอง ควรขอความร่วมมือกันผู้สอนฝ่ายอื่นๆ ให้ช่วยพัฒนาอุปกรณ์ หรืออาจให้ผู้เรียนมีส่วนช่วยกันสร้างอุปกรณ์ด้วย ทั้งนี้ความเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ราคาไม่แพง และเกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง

4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ในอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุง หรือเปลี่ยนใช้สื่อประเภทอื่นแทน

6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ

แหล่งการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้ทางอาชีพและเทคโนโลยี ผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาหาความรู้ หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มี อยู่ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ประสบความสำเร็จในงาน / อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฯลฯ

2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กรหน่วยงาน ห้องสมุดศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ

3. สถานประกอบการ ได้แก่ สถานประกอบการวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์พิพิภภัณฑ์ ฯลฯ

5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับวารสาร หนังสืออ้างอิงหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี-รอม วีซีดี วีดิทัศน์ CAL ฯลฯ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาที่เกี่ยวกับกระบวนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

มาตรา ๗ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษา

และส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๘ การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

- (๑) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (๓) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๙ การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (๑) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (๒) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๓) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา
- (๔) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (๕) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
- (๖) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา ๑๕ การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(๑) การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(๒) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(๓) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม

สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา ๒๓ การจัดการศึกษาทั้งด้านการศึกษาในระบบและ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(๑) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ เรื่องการจัดการเกี่ยวกับการบำรุงรักษาและการนำไปใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(๔) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(๕) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีสุข

มาตรา ๒๔ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(๒) ฝึกทักษะ ด้านกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งมีฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(๔) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพสิ่งแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา ๒๖ ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ และนำผลการประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา ๒๘ หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษา สำหรับบุคคล ตามมาตรา ๑ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบ ต่อสังคม

มาตรา ๒๙ ให้สถานศึกษาร่วมกับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้ง หาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา ๓๐ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร นำมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยน วิธีการพัฒนาแบบแยกส่วน มาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในปีแรกของแผนฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤต เศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจ ให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนการพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศเพื่อควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่าประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลงขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมากอันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหายาเสพติด

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงยึดถือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจาก

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคม จากทุกภาคส่วน ให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่าย การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามและตรวจสอบผล การดำเนินงานตามแผนอย่างคืบเนื่อง

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

ประเทศไทยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (green and happiness society)” คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติ ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เห็นควรกำหนดพันธกิจของ การพัฒนาประเทศ ดังนี้

(1) พัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะ ที่ดี อยู่ในครอบครัว ที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พี่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่าง มีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากการเกิดความผันผวน ของสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานในการบริหารเศรษฐกิจส่วนร่วมอย่าง มีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนพื้น ฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็น ไทย ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยในการสนับสนุนทางด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุน การแข่งขันและ กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(3) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นการสร้างความมั่นคงของฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้ และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผน การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

(4) พัฒนาระบบบริหารการจัดการประเทศให้เกิดธรรมภิบาลอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจ และกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการใช้ทรัพยากร

วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคต และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

(1) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถานการศึกษาเสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพ และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(3) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (value creation) ของสินค้าและบริการบนพื้นฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(4) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (safety net) และระบบบริหารสร้างความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(5) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วน อย่างเป็นธรรม

(6) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศและการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

(7) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชนและขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้าง กลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่อย่างสันติสุข

เป้าหมาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 10 ดังนี้

(1) เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย โดยเพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ 60 ของกำลังแรงงานทั้งหมด โดยรายได้เฉลี่ยของแรงงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 และเพิ่มสัดส่วนนักวิจัยเป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน พร้อมทั้งกำหนดให้อายุคาดเฉลี่ยของ คนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับการลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน มะเร็ง และหลอดเลือดสมองและนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพร้อยละ 10

(2) เป้าหมายการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด โดยลดคดีอาชญากรรมลง ร้อยละ 10 และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสัดส่วนผู้อยู่ได้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554

(3) เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืน โดยให้สัดส่วน ภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75 ภายใน ปี 2554 ผลิตภาพการผลิตรวมเพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่เกินร้อยละ 50 ความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน 1:1 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สัดส่วนได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงร้อยละ 20 ระดับบน ต่อรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้น้อยร้อยละ 20 ระดับกลาง ไม่เกินร้อยละ 10 ภายในปี 2554 และสัดส่วนผลผลิตเชิงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเป็นร้อยละ 40 ภายในปี 2554

(4) เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 และ ต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ รักษาความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ในเขตพื้นที่ชายฝั่งและพื้นที่ชีวมลล รักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31 ล้านไร่ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและ ไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่ระดับพอใช้ขึ้นไปมีสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 85

คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก(PM10) ต้องมีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงไม่เกิน 120 มก./ลบ.ม. อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรลดลงร้อยละ 5 จากปี 2545 คือไม่เกิน 3.5 คิว/คน/ปี ควบคุมอัตราการผลิตขยะในเขตเมืองไม่ให้เกิน 1 กก./คน/วัน และจัดการของเสียอันตรายจากชุมชนให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30

(5) เป้าหมายด้านธรรมาภิบาลมุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ ของความโปร่งใสอยู่ที่ 5.0 ภายในปี 2554 ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสมและมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาคราชการส่วนกลางให้ได้ร้อยละ 10 ภายในปี 2554 ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้ และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น และภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ภูมิคุ้มกัน และมีส่วนร่วมมากขึ้นอยู่ในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารและจัดการประเทศรวมทั้งมีการศึกษาวิจัย พัฒนาการความรู้ในด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมสันติวิธี จำนวนปีละไม่ต่ำกว่า 20 เรื่อง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของ โครงสร้าง ของระบบต่างๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ แข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทยตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนการพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
ให้มีความสำคัญกับ

(1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็งมีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็น

เลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(2) การเสริมสร้างสุขภาพคนไทย ให้มีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เน้นการพัฒนาาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

(3) การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขโดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ของคนในสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาระบบคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการค้ารางวัลชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคมเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการ และการบังคับในการใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองและความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศให้ความสำคัญ

(1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการส่งเสริมการร่วมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ และระบบที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ชุมชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

(2) การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการร่วมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน ในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบำเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการการตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

(3) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนให้ความสำคัญกับ

(1) การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้ และความเป็นไทย โดยใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทานรวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาดรวมทั้งสร้างบรรยากาศ การลงทุนที่ดี เพื่อเป็นการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนในไทยในต่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กรการปรับปรุงกฎระเบียบ และพัฒนาระบบมาตรฐานในด้าน

(2) การสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจโดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตโดยการระดมทุน ไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชน และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศ

(3) การสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม และการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยส่งเสริมการแข่งขันการประกอบธุรกิจในระบบได้อย่างเสรีและเป็นธรรม การกระจายและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและความเป็นธรรม เพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจรากฐาน ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรให้สามารถในการบริหารจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้ฐานะเป็นนิติบุคคล และใช้สถานบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกในการระดมทุน รวมทั้งดำเนินนโยบายการคลัง เพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ ด้วยการกระจายอำนาจการจัดเก็บภาษี การจัดทำงบประมาณการเบิกจ่าย และการก่องหน้ภายในกรอบการรักษาวินัยทางการคลัง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับ

(1) การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติโดยเฉพาะการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำป่าไม้ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมทั้งการป้องกันภัยพิบัติ

(2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมกรรมการบริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ทั้งด้านการเงินและการคลัง และการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร จัดการเพื่อลดมลพิษและความคุ้มครองกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยการเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดมลพิษขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศ

(3) การพัฒนาคุณค่าและความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการวางพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางสำคัญ เริ่มจากการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนรวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Wisdom" ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

ปรีชา อุยตระกูล (2540, หน้า 76) กล่าวว่าภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านขบวนการทางจารีตประเพณี ถ้าเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้นก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขเกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน

ชลธิรา สัตยวิวัฒนา (2542, หน้า 77) กล่าวว่าภูมิปัญญาเป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานที่มีหลากหลายไร้เอกภาพ ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ (unity) แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ (identity)

รัตนะ บัวสนธิ์ (2545, หน้า 98) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเองโลกและสิ่งแวดล้อม กระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง

ภูมิปัญญาไทย

กุลจิตรา ภักคานนท์ (2539, หน้า 77) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยนั้นด้านหนึ่งนอกจากเรื่องของพื้นภูมิธรรมแล้วยังหมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่มาใช้ประโยชน์

เสรี พงศ์พิศ (2541, หน้า 55) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทยว่าภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2542, หน้า 52) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาไทยซึ่งจะเป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนที่ยืนยันจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชุมชนหลายๆ ชชาติพันธ์ร่วมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่

จากความหมายของคำศัพท์ซึ่งว่าด้วยภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ที่นักปราชญ์ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวไว้สรุปได้ ความรอบรู้ ประสบการณ์ที่ประชาชนได้ประพฤติกปฏิบัติ การดำเนินชีวิตมาอย่างมีความสุข สามารถชนะ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างดี จนกลายเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตมาถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของภูมิปัญญาไทย

1. ความรู้เดิมในเรื่องนั้นๆ ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
2. การสั่งสมการสืบทอดของความรู้ในเรื่องนั้น
3. ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบเคียงกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ใหม่
4. สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือมีปัญหาที่หาทางออกไม่ได้
5. รากฐานทางพุทธศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อ

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

1. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องการใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ความเชื่อ (belief) และพฤติกรรม (behaviour)
2. ภูมิปัญญาไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ แวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในชีวิต
4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหาการจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. ภูมิปัญญาไทยเป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ

6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการทางด้านสังคม

เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีมีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญาการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนี้ เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

1. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้และใช้ที่ดินส่วนอื่นๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในสวนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตามแม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชนตามความเหมาะสม

2. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อการร่วมมือกันที่สร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอให้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง "ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่จะต้องประหยัดระมัดระวังแต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นสูงขึ้นไป การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไป

ตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 19 กรกฎาคม 2517)

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา พบว่าพระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำ แนวทางในการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองได้ ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิตซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียง สศช. จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สรุปเป็นนิยามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้เชิญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 -10 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีความเข้าใจและนำไปประกอบการดำเนินชีวิต การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ให้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐาน ทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งรักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทย การขับเคลื่อนจะเป็นลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วนแบ่งเป็น 2 เครือข่ายสนับสนุนตามกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น ได้แก่

- เครือข่ายด้านประชาสังคมและชุมชน
- เครือข่ายธุรกิจเอกชน

นอกจากนี้แล้วยังมีเครือข่ายสนับสนุนตามภารกิจ ได้แก่

- เครือข่ายวิชาการ
- เครือข่ายสร้างกระบวนการเรียนรู้
- เครือข่ายเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ทั้งนี้แกนกลางขับเคลื่อนมี 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงใน สศช. ซึ่งจะเป็นหน่วย

ปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนและจะทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายผลการดำเนินงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบรอบ 80 พรรษา ในเดือนธันวาคม 2550

ความรู้เกี่ยวกับมะพร้าวและผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

มะพร้าว (Coconut : โคโคนัท) ซึ่งมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cocos nucifera* Linn. วงศ์ PALMAE เป็นชื่อพืชตระกูลปาล์ม มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็น พืชหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากคนไทยรู้จักใช้เนื้อมะพร้าวในการบริโภคเป็นอาหารทั้งคาว และหวานในชีวิตประจำวัน จากสำนักงานสถิติแห่งชาติได้เคยสำรวจพบว่า ประชากรไทย 1 คน จะบริโภคเนื้อมะพร้าวประมาณปีละ 8,273.2 กรัม หรือประมาณ 18 ผล/คน/ปี ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีผลเมืองประมาณ 55 ล้านคน จะใช้ผลมะพร้าวประมาณ 990 ล้านผล หรือประมาณ 65% ของผลผลิตทั้งหมด ส่วนที่เหลือประมาณ 35% ของผลผลิตทั้งหมด หรือ 489 ล้านผล ใช้ในรูปของอุตสาหกรรม หรือส่งออกต่อไป ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมมะพร้าวใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ ผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อการบริโภค เช่น อุตสาหกรรมมะพร้าวแห้ง อุตสาหกรรมน้ำมันมะพร้าว อุตสาหกรรมกะทิเข้มข้น อุตสาหกรรมมะพร้าวชูดแห้ง อุตสาหกรรมน้ำตาลมะพร้าว ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและอุปโภค เช่น อุตสาหกรรมเส้นใยมะพร้าว อุตสาหกรรมแท่งเพาะชำ อุตสาหกรรมเผาถ่าน จากกะลามะพร้าว อุตสาหกรรมแปรรูปมะพร้าว ผลผลิตมะพร้าวแต่ละปีจะมีมูลค่าไม่ต่ำกว่าปีละ 2,700 ล้านบาท คิดแล้วมูลค่ามหาศาล ซึ่งเราไม่ควรที่จะละเลยและควรเร่งหาทางในการส่งเสริมและพัฒนาะพร้าวอีกต่อไป

1. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

มะพร้าวเป็นไม้ยืนต้น ที่มีลำต้นสูงชะลูด สูงประมาณ 20-30 เมตร ใบออกเป็นใบรวม มีใบย่อยเป็นแผ่นแคบยาว เรียงสลับกันเป็นรูปขนนก ปลายใบแหลม กว้างประมาณ 1-2.5 นิ้ว ดอกออกเป็นช่อตามบริเวณกึ่งที่หุ้ม ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกหนึ่งมีกลีบดอกประมาณ 6 กลีบ ผลเป็นรูปกลมหรือรี ยาวประมาณ 8.14 นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ 8-9.5 นิ้ว เปลือกนอกเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่มีสีน้ำตาล เปลือกชั้นกลางเป็นเส้นใยนุ่ม ชั้นในจะแข็งเป็นกะลา ชั้นต่อไปเป็นเนื้อผลมีสีขาวนุ่ม และภายในมีน้ำใส รสจืดหรือหวาน

2. ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

มะพร้าวเป็นพืชที่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยมาช้านาน คุณสมบัติที่ดีของมะพร้าว คือ ส่วนต่างๆ ของมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ หลากหลาย ตั้งแต่ ลำต้น ใบ ก้าน ผล กะลา รกมะพร้าว กาบมะพร้าว รากมะพร้าวประเภทของรูปแบบผลิตภัณฑ์มะพร้าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม มีมากมายหลายชนิด ขึ้นอยู่กับวัสดุที่มาจากส่วนต่างๆ ของมะพร้าว เช่น ก้านมะพร้าว หรือแกนใบ นำมาผลิตงานหัตถกรรมได้หลายอย่าง เช่น

ไม้กวาด เสวียนหม้อหรือกันหม้อ ที่รองจาน เครื่องประดับข้างฝา โป๊ะไฟฟ้า พัด ที่หุ้มภาชนะ ปักดอกไม้ กระจ่างใส สตรี กระจ่างใสผลไม้ เป็นต้น กาบมะพร้าวหรือเปลือกมะพร้าว มีคุณสมบัติแข็งแรง คงทนต่อน้ำและน้ำทะเล มีความยืดหยุ่น และสปริงดี นำมาทำเชือก ทำพรม กระจ่างใส แปรงชนิดต่างๆ ไม้กวาด เส้นใยสั้นใช้ขัดใสของที่นอน เบาะรถยนต์ เป็นต้น ใบมะพร้าว ใช้สานเป็นภาชนะใส่ของชั่วคราว ห่อขนม สานหมวกกันแดด สานเป็นเครื่องเล่น และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกรูปสัตว์ต่างๆ ของที่ระลึกประดับตกแต่ง รากมะพร้าว เป็นเส้นยาวเหนียวมาก ใช้สานเป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอย จำพวกตะกร้า กระจ่างใส ภาชนะสำหรับดอกไม้หรือใสของต่างๆ ประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมของที่ระลึก รากมะพร้าวหรือเยื่อหุ้มคอมะพร้าว ลักษณะเป็นแผ่นใยหยาบบางๆ ยืดหยุ่นได้ แต่แยกขาดง่าย ใช้ผลิตหัตถกรรมประเภทกระจ่างใสหมวก รองเท้าแตะ ถังใส่ของ ดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น กะลามะพร้าวแก้วจะมีความคงทนมาก ไม่หดตัวแม้ถูกน้ำ ถูกแดด แต่จะเปราะง่าย หักง่ายหากกระทบกับสิ่งที่แข็งๆ ใช้ทำผลิตภัณฑ์ ภาชนะ เครื่องประดับ เครื่องดนตรี ที่วางแก้วน้ำ กระจ่างใสที่เขี่ยบุหรี่ เป็นต้น มะพร้าว พืชพรรณที่พบเห็นได้ทั่วไปตามพื้นที่ชายทะเลทุกแห่งในประเทศไทย มะพร้าวเป็นพืชที่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยมาช้านาน คุณสมบัติที่ดีของมะพร้าว คือ ส่วนต่างๆ ของมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ หลากหลาย ตั้งแต่ ลำต้น ใบ ก้าน ผล กะลา รากมะพร้าว กาบมะพร้าว รากมะพร้าว มะพร้าวเป็นพืชที่นิยมบริโภคในประเทศไทยเป็นอย่างมาก นิยมนำมาทำอาหาร ทั้งคาวหวาน นอกจากนั้น ยังสามารถนำมาทำอุตสาหกรรมน้ำมันมะพร้าว อุตสาหกรรมกะทิ เข้มข้น มะพร้าวขูดแห้ง น้ำตาลมะพร้าว และอุตสาหกรรมอื่นๆ เกี่ยวกับส่วนต่างๆ ของมะพร้าว เช่น เส้นใย ปัจจุบันคนไทยนิยมทานยอดมะพร้าวเป็นอาหารมากขึ้น เนื่องจากยอดมะพร้าว นำมาทำเป็นอาหารมากขึ้น เนื่องจากยอดมะพร้าว นำมาทำเป็นอาหาร ยำ ผัด แกง ฯลฯ โดยเฉพาะต้มยำกุ้งยอดมะพร้าวเป็นเมนูยอดนิยม ซึ่งยอดมะพร้าวเป็นอาหารชนิดหนึ่ง ที่ปลอดสารพิษ และเพิ่มเส้นใยอาหารได้ดี สถาบันศิลปะและวัฒนธรรมฯ เห็นคุณค่าของมะพร้าวที่มีต่อวิถีชีวิตมนุษย์มายาวนานจึงนำมาเสนอมะพร้าว รวมทั้งรวบรวมงานฝีมือต่างๆ ที่ใช้มะพร้าวเป็นองค์ประกอบ

3. มะพร้าวกับภูมิปัญญาไทย

คติความเชื่อ มะพร้าวเป็นไม้มงคลและกำหนดปลูกไว้ในทางทิศตะวันออก (บูรพา) ด้วยความเชื่อว่าเมื่อปลูกไว้บริเวณบ้านความไข้จะไม่มี และจะอยู่เย็นเป็นสุข

ชื่อพื้นเมือง หมากอูน, หมากอูน , มะพร้าว (ทั่วไป) คอสา (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ดุง (ซอง-จันทบุรี) ย่อ (มลายู-ภาคใต้) โพล (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) เฮ็ดดุง (เพชรบูรณ์) เอี้ยจี้ (จีน)

ประโยชน์ทางยา ส่วนที่ใช้เป็นยา คือเปลือกต้น เนื้อ น้ำมะพร้าว น้ำมัน กะลา ดอก ราก กาบสรรพคุณในตำรายาไทยเปลือกต้นสด แก้เจ็บปวดฟัน และใช้ทาแก้หิด เนื้อมะพร้าว

รับประทานเป็นยาบำรุงกำลังขับปัสสาวะ ขับพยาธิ แก้ไข กระหายน้ำ น้ำมะพร้าว รสหวาน เค็มรับประทานเป็นยาระบาย แก้ก้องเสีย ขับปัสสาวะ แก้พิษ แก้กระหายน้ำ แก้นิว แก้อาเจียน เป็นโลหิตและบวมหน้า นอกจากนี้ยังทำเป็นน้ำส้มสายชูใช้ประโยชน์อื่นๆ อีกมาก น้ำมะพร้าว รสหวานเค็มรับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง หรือทาเป็นยาแก้กลากเกลื้อน บำรุงหัวใจ แก้โรคผิวหนังต่างๆ ทาแผลน้ำร้อนลวก ทาผิวหนังแตกแห้ง และใช้ทาผม กะลา เป็นยาแก้ท้องเสีย แก้ปวดกระดูกและเอ็น ดอก รสฝาดหวานหอม เป็นยาแก้เจ็บปากเจ็บคอ แก้ก้องเสีย แก้ไข แก่ร้อนใน กระหายน้ำ กล่อมเสมหะ บำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อย ราก รสฝาดหวานหอม เป็นยาแก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ หรืออมบ้วนปากแก้เจ็บคอ ขนาดและวิธีใช้แก้ปวดฟัน ใช้เปลือกต้นสดเผาไหม้ให้เป็นเถ้า นำมาสีฟันแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด ใช้กะลามะพร้าวสะอาดเผาไฟจนแดงเอาคีมคีบเก็บไว้ในปีบสะอาดและปิดฝาจะได้ถ่านกะลาสีดำ เอามาบดเป็นผงรับประทาน ใช้คราวละ 1-2 ช้อนโต๊ะ รักษาแผลเป็นเอามะพร้าวทั้งกะลาขูดออกมาแล้วบีบเอาน้ำมันได้เท่าไรเอาไปเคี้ยวจนสุกแล้วทิ้งไว้ให้เย็น เอายอดมะลิ กลั่นใจเด็ด 7 ยอด โขลกให้ละเอียดผสมน้ำมันมะพร้าวที่เคี้ยวแล้ว ทาทุกวันแผลเป็นจะหาย มหาวิทยาลัยบูรพา.(2549 กันยายน 25). พรรณไม้ไทย [ออนไลน์]

ทักษะการปฏิบัติ

การวัดผลการเรียนการสอนมักจะแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นภาคทฤษฎีและส่วนที่เป็นภาคปฏิบัติ จากประสบการณ์ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่าการวัดผลส่วนใหญ่จะเน้นในด้านทฤษฎี ทั้งที่จุดหมายทางการศึกษา จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวัดผลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ด้านจิตพิสัย (affective domain) และด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) นักวัดผลหลายท่านได้พยายามหาแนวทางในการวัดจุดมุ่งหมายเหล่านี้ให้ครบทุกด้าน แต่ดูเหมือนว่าการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติจะมีเอกสารให้ค้นคว้าน้อยกว่าด้านอื่นตำราด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษาส่วนใหญ่ เน้นการวัดผลภาคทฤษฎี คือ การวัดความรู้ในเนื้อหามากกว่าการวัดผลภาคปฏิบัติ

คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับการวัดทักษะปฏิบัติที่สำคัญมีอยู่ 3 คำ ได้แก่ คำว่า practical skills, performance skills, และ psychomotor skills ทั้ง 3 คำ มีความหมายที่ใกล้เคียงกันและจะพบเห็นในตำราการวัดผลทุกคำ บางครั้งทำให้เกิดความสับสนว่าแต่ละคำมีความหมายเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

“practical” มีความหมายว่า ในการลงมือทำงานบ่อยๆ เพื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้หรือเกิดความรู้อื่น “performance” หมายถึง การแสดงอาการหรือทำงานตามกระบวนการต่างๆ ให้เสร็จสิ้น คำว่า “psychomotor” หมายถึง การเคลื่อนไหวทางกายที่เป็นผลมาจากกระบวนการทางสมองหรือจิตใจหรือกลุ่มพฤติกรรมที่ซับซ้อน และคำว่า “skill” หมายถึง ความสามารถที่เกิดจากการฝึกฝนหรือการปฏิบัติ ทั้ง 4 คำมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การปฏิบัติงานต้อง

อาศัยการประสานสัมพันธ์ของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเพื่อทำงานให้เสร็จ และเมื่อทำบ่อยๆ จะเกิดความชำนาญ และเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยเหตุนี้ การวัดทักษะปฏิบัติที่ใช้ในเอกสาร จะมีความหมายที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ (1) ต้องมีการปฏิบัติงานหรือแสดง กระบวนการปฏิบัติงานให้ปรากฏ (2) การปฏิบัติงานต้องอาศัยกลไกการทำงานของอวัยวะ ต่างๆ ของร่างกายที่ประสานสัมพันธ์กัน (3) การปฏิบัติงานควรมีการกระทำซ้ำบ่อยครั้งและ (4) การปฏิบัติงานเป็นกระบวนการทำให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับคำภาษาอังกฤษที่ใช้ นั้น จะพบ ทั้งคำว่า performance testing, testing of practical skills หรือ testing of psychomotor skills ทั้ง 3 คำนี้ มีความหมายแตกต่างกันบ้าง คำว่า testing of psychomotor skills ซึ่งน่าจะมีความหมายที่ค่อนข้างจะแคบกว่าคำอื่นๆ และสื่อความหมายของการปฏิบัติงานที่อาศัย การเคลื่อนไหวทางกาย เน้นการทำงานของกลไกอวัยวะและกล้ามเนื้อต่างๆ เป็นคำที่พบบ่อย สำหรับการปฏิบัติงานทางพลศึกษา เช่น ว่ายน้ำ วิ่งแข่ง เล่นฟุตบอล เป็นต้น แต่หาก การปฏิบัติงานนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสมอง ด้วย (cognitive skills) และมีการฝึกฝนทำเป็นประจำ เช่น การให้ฝึกทักษะการคิดคำนวณ หรือ การฝึกปฏิบัติการทำวิจัย คำว่า testing of practical skills น่าจะเป็นคำที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มากกว่า และเป็นที่ทำให้ความหมายกว้างกว่า ในกรณีที่สิ่งที่ทำให้ปฏิบัติเกี่ยวข้องทั้งทาง ความสามารถทางสมองและจิตใจด้วย เช่น การเล่นดนตรีหรือการวาดภาพศิลปะ คำว่า performance testing อาจเป็นคำที่เหมาะสมกว่า เพราะผู้เรียนต้องแสดงการปฏิบัติงานตาม กระบวนการต่างๆ ให้เสร็จเป็นผลงานและมีเรื่องของสุนทรีย์ภาพแทรกอยู่ด้วย แต่ก็พบบ่อย เช่นเดียวกันที่มีการใช้ performance testing กับ การวัดทักษะทางกีฬา ในเอกสารนี้จะใช้คำว่า การวัดทักษะการปฏิบัติ การวัดภาคปฏิบัติ และการวัดผลด้านทักษะพิสัยในความหมายเดียวกัน และคำภาษาอังกฤษจะเป็นคำใดก็ได้ เพราะทุกคำต่างหมายถึงการวัดผลการปฏิบัติงาน

1. การวัดทักษะการปฏิบัติ

มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการวัดทักษะปฏิบัติไว้ว่า เป็นการทดสอบที่ไม่ใช้ภาษา (non-verbal test) บางท่านนิยามว่า การวัดภาคปฏิบัติเป็นการวัดพฤติกรรมปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่ ความสามารถทางสมอง แต่เป็นการวัดทักษะทางกาย บางท่านนิยามว่า การวัดภาคปฏิบัติ เป็นการวัดที่ให้ผู้ถูกวัดแสดงการปฏิบัติให้ดู ซึ่งพฤติกรรมนั้นเป็นได้ทั้งความสามารถทางสมอง หรือทางกาย นิยามที่กล่าวข้างต้นมีประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ พฤติกรรมที่วัดจะ เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสมองด้วยหรือไม่ หรือเป็นความสามารถทางกายอย่างเดียว หรือเป็นได้ทั้งสองอย่าง และลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลจำเป็นต้อง non-verbal test อย่างเดียวหรือไม่ หากจะใช้การวัดผลที่เป็น verbal test ด้วยจะทำได้หรือไม่

การวัดภาคปฏิบัติจำเป็นต้องมีการให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติงานแน่นอน หากประมวลแนวคิด ของนักวัดผลทั้งหลายจะพบว่าทักษะการปฏิบัติงานเป็นความสามารถซึ่งอาจจะเป็นส่วนสมอง

(cognitive skills) หรือไม่ใช่ทางสมอง (non-cognitive skills หรือ manual skills) ก็ได้ทั้งนี้ ทักษะดังกล่าวสามารถทดสอบได้โดยให้ผู้ถูกทดสอบ “แสดง” (perform) ให้ดูเพื่อจะได้มีข้อมูล ในการตัดสินใจระดับของความสามารถในทางการปฏิบัตินั้น หรือทั้งกระบวนการและผลงาน การวัดภาคปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่วัดทักษะการปฏิบัติโดยสิ่งที่วัดหรือทักษะที่วัด (object-of measurement) เป็นความสามารถด้านใดก็ได้ แม้กระทั่งความสามารถด้านภาษา จุดสำคัญ อยู่ที่ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเน้น เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในรูปของการปฏิบัติ โดยสิ่งเร้าที่นำเสนอเป็น verbal หรือ non-verbal ก็ได้

การวัดทักษะปฏิบัติเป็นการวัดที่ใช้สถานการณ์ เพื่อทดสอบการปฏิบัติงานของบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวัดพฤติกรรมการทำงานทีละคน ทั้งนี้ผู้ถูกวัดจะได้รับมอบหมายให้ ทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง มีกระบวนการทำงานตามขั้นตอนที่ควรจะเป็น จุดมุ่งหมายสุดท้ายได้เป็น ผลงานออกมา การวัดภาคปฏิบัติจึงเป็นการวัดกระบวนการทางการปฏิบัติงาน (process) และการวัดคุณภาพของงานที่ได้จากการปฏิบัติ (product) ในการวัดภาคปฏิบัตินั้น ถ้างาน ที่มอบหมายให้ทำนั้นเป็นงานกลุ่ม ผู้เรียนมักจะได้รับผลการประเมินผลตามกลุ่มทำงาน แต่ถ้างาน ที่มอบหมายให้ทำนั้นเป็นงานกลุ่ม ผู้เรียนมักจะได้รับผลการประเมินผลตามกลุ่มทำงาน แต่ถ้างาน นั้นสามารถแยกทำเป็นคนๆ ได้ ผู้เรียนควรจะได้รับผลการประเมินผลทีละคน งานที่ให้ผู้เรียน ปฏิบัติมีหลายประเภท เช่น ความสามารถด้านภาษา (การพูด การเขียน)งานศิลปะการวาดภาพ งานฝีมือ ความสามารถทางดนตรี การละคร ความสามารถในการออกแบบ งานประดิษฐ์ งานด้านเทคโนโลยี งานทดลองทางวิทยาศาสตร์ งานเหล่านี้มีธรรมชาติของการวัดไม่ เหมือนกัน เช่น ถ้าต้องการวัดความสามารถทางด้านภาษา อาจทำได้โดย การทดสอบการพูด (speaking test) งานศิลปะงานฝีมือ วัดจากผลงาน (practical work) ทักษะการออกแบบ สิ่งประดิษฐ์ วัดจากโครงการที่ให้ทำ (project work) เป็นต้น

เมื่อพิจารณาธรรมชาติของการปฏิบัติงานแต่ละประเภทแล้ว จะเห็นว่าการทำงานใด ก็ตามจะต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการทำงานแล้วมีผลงานออกมา กระบวนการทำงานและ ผลงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมา ผลงานที่ดีมักจะถูกวัดทักษะในกระบวนการทำงานที่ดี การวัดภาคปฏิบัติที่ทำกันมักใช้การวัดผลงาน เพราะการวัดผลงานที่ได้ง่ายกว่า เนื่องจากงาน ใหญ่ที่ทำผลงานที่สังเกตเห็นได้เป็นรูปธรรม แต่กระบวนการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงที่มี การปฏิบัติ เมื่อการปฏิบัติสิ้นสุด การสังเกตกระบวนการก็สิ้นสุด ผู้ที่วัดภาคปฏิบัติจึงจำเป็นต้อง บันทึกข้อมูลจากปฏิบัติให้ถูกต้องและใกล้เคียงกับความสามารถของผู้เรียนให้มากที่สุด

งานบางประเภทสามารถวัดกระบวนการหรือผลงานแยกจากกันได้ เช่น การวัดผล ภาคปฏิบัติในหมวดคหกรรม วิชาการประกอบอาหาร ผู้เรียนแสดงขั้นตอนการประกอบอาหาร ตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์การปรุงอาหาร สิ่งของที่ใช้ในการทำอาหาร กระบวนการปรุงอาหาร การจัดอาหาร และเมื่อทำเสร็จได้ผลงาน คืออาหารที่ปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว การวัดทักษะ

การประกอบอาหารจึงทำได้ตั้งแต่ การทดสอบทางด้านขั้นตอนการปรุงอาหาร ซึ่งจะเป็น การวัดกระบวนการ จนถึงการวัดรสชาติของอาหาร ซึ่งเป็นการวัดคุณภาพของผลงาน

อย่างไรก็ตามงานบางประเภท วัดกระบวนการและผลงานแยกจากกันได้ยาก เช่น การวัดทักษะทางดนตรี ทักษะทางกีฬา เมื่อผู้เรียนแสดงการเล่นดนตรี หรือการเล่นกีฬา กระบวนการและผลงานจะปรากฏพร้อมกัน การแยกวัดกระบวนการหรือผลงานจะทำได้ค่อนข้าง ยาก ทักษะที่วัดได้อาจต้องสรุปเป็นภาพรวม คือวัดทั้งกระบวนการและผลงานพร้อมกัน สำหรับการวัดทักษะทางศิลปะที่เป็นภาพมีธรรมชาติที่ต่างออกไป ระหว่างการทำงานของ ผู้เรียน ผู้สอนสามารถตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงานของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตาม ทักษะทาง ศิลปะเหล่านี้ไม่ค่อยเน้นการวัดกระบวนการ จะให้ความสำคัญกับคุณภาพของงานที่ส่งมากกว่า

2. คุณลักษณะด้านทักษะปฏิบัติ

การวัดด้านทักษะของกระบวนการและผลงานมี เกณฑ์ในการวัดที่ไม่เหมือนกัน เช่น ต้องการวัดงานไม้ ผู้เรียนได้รับมอบหมายให้ทำเก้าอี้หนึ่ง สิ่งที่วัดอาจพิจารณาจาก องค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ความคงทนแข็งแรงของเก้าอี้ ความประณีตของการเข้าไม้ การเชื่อมรอยต่อ ความสวยงามของรูปทรง เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าว ผู้สอนไม่มีโอกาส สังเกตเห็นพฤติกรรมการทำงานของผู้เรียน จะทำให้ประเมินผลกระบวนการทำงานได้ลำบาก เพราะไม่ว่าขั้นตอนในการทำงานถูกต้องหรือไม่ แม้ว่าอาจจะพอเอาได้จากผลงานที่ปรากฏ แต่ถือเป็นการวัดผลที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากเป้าหมายทางการศึกษาส่วนใหญ่เน้นให้ผู้เรียน ปฏิบัติได้ การเรียนการสอนจะเกิดสัมฤทธิ์ผลสูงต่อเมื่อผู้สอนได้ให้ข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งแสดงถึง จุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขให้ผู้เรียนทราบ ดังนั้นการวัดกระบวนการจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก เพราะทำให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอนหรือวิธีการทำงานที่ถูกต้อง

3. กระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติ

กระบวนการวัดทักษะปฏิบัติมีขั้นตอนที่แตกต่างไปจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการวัดจิตพิสัย เนื่องจากการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติต้องมีการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้มี การปฏิบัติจริง และผู้สอนใช้วิธีการสังเกตในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของ ผู้เรียนในระหว่างการปฏิบัติงาน ดังนั้น การวัดทักษะการปฏิบัติส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับ การเตรียมการเรื่องสถานที่อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติ กระบวนการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติมีขั้นตอน ที่สำคัญ ดังนี้

1. กำหนดงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้สอนต้องศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่า มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใด ต้องการให้บรรลุในเรื่องใด แล้วกำหนดงานให้สอดคล้องกับ หลักสูตรรายวิชานั้น

2. การกำหนดสถานการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้วัดต้องกำหนดสภาพการณ์หรือ เงื่อนไขในการปฏิบัติงานแก่ผู้เรียนให้ชัดเจนว่าจะมีลักษณะใด การวัดทักษะอาจเกิดขึ้นใน

สภาพการณ์จริง (natural setting) ในสถานการณ์ที่มีการจำลองให้คล้ายคลึงกับสภาพการณ์จริง (simulated situation) ในสถานการณ์ที่มีผู้สอบควบคุมเงื่อนไขต่างๆ ในการทำงานเพื่อการทดสอบกระบวนการปฏิบัติงานในครั้งนั้นๆ (controlled test) หรือในสถานการณ์ที่ไม่ต้องลงมือปฏิบัติงานแต่วัดโดยการทดสอบด้วยข้อสอบ

3. การกำหนดคุณลักษณะที่ใช้ในการวัดทักษะ (performance outcome) โดยการเน้นให้เห็นว่าในการปฏิบัติงานนั้นให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการหรือผลงาน หรือทั้งสองส่วนและจะวัดผ่านตัวบ่งชี้อะไรบ้าง(indicators)

4. การกำหนดวิธีการวัดภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด วิธีการที่ใช้มีหลายประเภท ได้แก่ การทดสอบด้วยข้อสอบ การให้ปฏิบัติงานจริง การให้ส่งสิ่งของที่ผลิตได้

5. การกำหนดความเหมาะสมของเครื่องมือเครื่องใช้ ความเหมาะสมของผู้วัด ช่วงเวลาที่ทำกรวัด ในขั้นตอนนี้ผู้วัดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวัด การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

6. การกำหนดวิธีการประเมินผลและรายงานผลการวัดทักษะการปฏิบัติกระบวนการวัดทักษะปฏิบัติจะยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะมีการประเมินผลและรายงานผลความสามารถในการทำงานของผู้เรียน วิธีการประเมินผลการวัดด้านทักษะมีหลายแบบ คือ การประเมินผลแบบอิงกลุ่ม (norm referencing) การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ (criterion-referencing) และการประเมินผลแบบอิงความก้าวหน้าของผู้เรียน (self-referencing)

สรุปได้ว่าการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติต้องมีการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติจริง และผู้สอนใช้วิธีการสังเกตในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของผู้เรียนในระหว่างการทำงาน ดังนั้น การวัดทักษะการปฏิบัติส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับการเตรียมการเรื่องสถานที่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติ กระบวนการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติ

ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

สุเทพ พานิชพันธ์ (2541, หน้า 152) ความพึงพอใจ ลักษณะนามธรรมที่ไม่สามารถจะมองเห็นเป็นรูปร่างได้ แต่สามารถสังเกตได้จากการแสดงออก พึงพอใจ หมายความว่า เหมาะใจ พอใจ ชอบใจ เป็นความรู้ที่มีความสุขความพึงพอใจเป็นเรื่องของบุคคลเป็นความรู้สึกส่วนตัวที่มีความหมายกว้าง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นเจตคติ เจตคตินี้จะแสดงออกให้พบว่ามี ความพอใจหรือไม่ โดยการประเมินดูงานและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจและ ทศนคติที่มีต่องานเจตคติหรือเจตคติเป็นนามธรรม จึงเป็นการยากที่จะวัดเจตคติได้โดยตรง แต่สามารถวัดได้โดยการวัดด้านความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นแทน การวัดความพึงพอใจก็มีขอบเขตจำกัดด้วย อาจมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้น ถ้าบุคคลเหล่านั้น แสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงการวัดความพึงพอใจนั้น กระทำได้ดังวิธีต่อไปนี้

1. ใช้แบบสอบถามเป็นวิธีที่นิยมกันแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยร้องขอให้ผู้ที่เราต้องการแสดงความคิดเห็นในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามที่อาจถามความพอใจใน ด้านการบริหาร ด้านการประสานงาน ด้านการดำเนินงาน เจือปนไขต่างๆ ในการทำงานและอื่นๆ

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพอใจทางตรงค่านหนึ่ง แต่เป็นวิธีที่ต้องอาศัยกลวิธี และเทคนิคมากมายพอสมควร ไม่เช่นนั้นแล้วอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงก็ได้

3. การสังเกต เป็นวิธีที่สามารถทราบความพึงพอใจในงานได้อีกวิธีหนึ่ง โดยสังเกตจากพฤติกรรมการพูด กริยา ท่าทาง แต่ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและมีระเบียบแบบแผน

ฉะนั้นสิ่งที่สร้างความพึงพอใจส่วนใหญ่จะทำให้บุคคลเกิดความสบายใจหรือสนองความต้องการของผู้ต้องการวัดนั่นเอง

ความสำคัญของความพึงพอใจ

ลาโรซ ไสยสมบัติ (2546: 15) กล่าวถึงความสำคัญของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเกี่ยวกับการให้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการแรก ที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของงานบริการก็คือจำนวนผู้มาใช้บริการ ดังนั้นผู้บริหารที่ชาญฉลาดจึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาให้ลึกซึ่งถึงปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้มาใช้บริการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

จากความสำคัญดังกล่าวสรุปได้ว่า หากบุคคลมีความพึงพอใจย่อมส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน ตลอดจนทำให้เกิดความศรัทธาในหน่วยงานต่อไป

ลักษณะของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจในการบริการซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งลักษณะทั่วไปมีดังนี้

1. ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลด้วยการโต้ตอบกับบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ ซึ่งในชีวิตประจำวันจะทำให้แต่ละคนมีประสบการณ์ การรับรู้ เรียนรู้ สิ่งที่จะได้รับตอบแทนแตกต่างกันไป ในสถานการณ์การบริการก็เป็นเช่นเดียวกัน บุคคลรับรู้หลายสิ่งหลายอย่างเกี่ยวกับการบริการ ไม่ว่าจะเป็นประเภทของการบริการ หรือคุณภาพของการบริการ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับจากการสัมผัสบริการต่างๆ หากเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการ โดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับสิ่งที่คาดหวัง ก็ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจ

2 ความพึงพอใจเกิดจากการประเมินความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงในสถานการณ์บริการ ก่อนที่ประชาชนจะมาใช้บริการได้ก็ตามมักจะมีมาตรฐานของการบริการนั้นไว้ในใจอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งจะมีแหล่งอ้างอิงมาจากคุณค่าหรือเจตคติที่ยึดถือต่อการบริการ ประสบการณ์ดั้งเดิมที่เคยใช้บริการ การบอกรับของผู้อื่น การรับทราบข้อมูล การรับประกันบริการจากการโฆษณา การให้คำมั่นสัญญาของผู้ให้บริการเหล่านี้ที่จะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้รับบริการใช้เปรียบเทียบกับบริการที่ได้รับ ในวงจรของการให้บริการตลอดในช่วงเวลาของความเป็นจริงสิ่งที่ผู้บริการได้รับรู้ เกี่ยวกับการบริการก่อนที่จะได้รับบริการหรือคาดหวังในสิ่งที่คาดว่าจะได้รับนี้มีอิทธิพลต่อช่วงเวลาการเผชิญความจริงหรือการพบปะระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเป็นอย่างมาก เพราะผู้รับบริการจะประเมินและเปรียบเทียบในสิ่งที่ได้รับจริง ในกระบวนการบริการที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ หากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามความคาดหวังถือเป็นการยืนยันที่ถูกต้องกับความคาดหวังที่มี ผู้รับบริการย่อมเกิดความพึงพอใจต่อการบริการดังกล่าว ทั้งนี้ช่วงความแตกต่างที่เกิดขึ้นจะชี้ให้เห็นระดับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจมากน้อยก็ได้ ถ้าข้อยืนยันเบี่ยงเบนไปในทางบวกแสดงถึงความพอใจ ถ้าไปในทางลบแสดงถึงความไม่พึงพอใจ

จากลักษณะของความพึงพอใจดังกล่าวสรุปได้ว่า ความพึงพอใจมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ความพึงพอใจที่เกิดจากอารมณ์ในขณะที่เข้ารับบริการ และความพึงพอใจที่ต้องพิจารณาในหลายๆ ด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ คือ 1) ดำเนินการตามการพัฒนาหลักสูตร 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสำรวจหาคำศัพท์ท้องถิ่น ขั้นที่ 2 สร้างหลักสูตรโดยนำข้อมูลจากข้อ 1 มาปรับเนื้อหา ขั้นที่ 3 ประเมินความสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ปรับหลักสูตร ขั้นที่ 5 นำหลักสูตรไปใช้ และขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร 2) ทดลองใช้ 3) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า นักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบประจำบทเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60 ผลการประเมินความคิดเห็น ด้านความพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ด้านประโยชน์ในชีวิตประจำวันคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.58 และด้านความยากง่าย นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.54

นิตยา บุตรศรี (2541, หน้า 42) ทำการวิจัยเรื่องการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลงานวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีการนำ ภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านการประกอบ อาชีพในท้องถิ่นใช้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการปรับรายละเอียดของเนื้อหา วิชาการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมโดยการดำเนินการในกลุ่มสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิตกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา และกลุ่มงานอาชีพ พื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา ปัญหาที่พบมากในการดำเนินงานได้แก่ ครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนไม่มี ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน และผู้รู้ที่โรงเรียนเชิญมาถ่ายทอดความรู้ไม่มีทักษะ ทางด้านวิชาการสอนจึงเป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้

ยุทธนา อุทโร (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานกระติบข้าว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินหลักสูตร พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ผู้เรียน และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งมีค่า Puissance (P.M) เท่ากับ 10.35

2. การประเมินหลักสูตร โดยครูผู้สอนการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าในด้านจุดมุ่งหมายด้านโครงสร้างและเนื้อหาต้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านวัดผล ประเมินผลของหลักสูตร มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและแนว การจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิตได้ และหลักสูตรครอบคลุมทั้งด้านความรู้

วิทยา แสงงาม (2541, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่องการสานกระติบข้าว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความหมายเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการ จัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยหลักสูตรครอบคลุมทุกด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะกระบวนการและต้องมีการปรับปรุงเพิ่มเติมในเรื่องอัตราเวลาเรียน และการจัดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะนอกเวลา

ศรียรรณ จันทร์หงษ์ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องงานจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียน วัดยกกระบัตร (ชุมชนภูริ์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีความต้องการในการพัฒนา หลักสูตรเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องงานจักสาน ควรมีเนื้อหาให้ครอบคลุม

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร พบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความ เหมาะสมและสอดคล้องที่สามารถนำไปทดลองใช้ได้

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเป็นเวลา 54 คาบ ระยะเวลาเหมาะสม

ขั้นที่ 4 การประเมินหลักสูตร พบว่า ด้านเอกสารหลักสูตรควรปรับเปลี่ยนเวลากิจกรรม และเนื้อหาบางส่วน ส่วนผลการทดลองใช้พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในงานจักสาน และมีความรักในชุมชน

อภิชัย หล้าสุดตา (2543, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง กลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานลุ่ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยครูผู้สอนนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับเห็นด้วย

ชนิษฐา เมืองเชียงหวาน (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การติดตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหาที่เกิดจากการได้มีส่วนร่วมของชุมชนและด้านความคิดเห็นของชุมชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ประชากรที่ศึกษาคือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ทำหน้าที่เป็นฟาร์มสาธิต นักวิชาการ / วิทยากรท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคนมโดยการให้สัมภาษณ์นักเรียนการเป็นวิทยากรในชั้นเรียน การทำหน้าที่เป็นฟาร์มสาธิต การให้บริการศึกษาดูงานในองค์กรท้องถิ่นและร่วมเสียสละเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ รูปปั้นโคนม และให้บริการรถรับส่งนักเรียนไปศึกษาดูงาน เป็นต้น 2) ชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน เพื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนตั้งแต่เริ่มจัดหลักสูตรท้องถิ่น 3) ชุมชนรู้สึกชอบ ภูมิใจและเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรถ่ายทอดเพลงอีแซวภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาแบ่งการพัฒนาหลักสูตรเป็น 4 ชนิดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนที่มีส่วนร่วมและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซวภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลา การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้อื่นๆ

การประเมินผล แผนการสอนและผู้ชำนาญประเมินหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความหมาย สอดคล้องและเหมาะสม

สุรพร บำรุง (2544, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำปลาต้ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมมากที่สุดคือด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล แผนการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และมีดัชนี ประสิทธิภาพของแผนการสอนเท่ากับร้อยละ 70.58

อนุชิต แสนทวีสุข (2544, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานพื้นฐาน อาชีพ เรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และชำนาญการว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและ นำไปสอนตามแผนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียน หลักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชีวิรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545, หน้า 3) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ อำเภออุ้มทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแผนการสอน 6 แผนการสอน ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า การนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการสอนร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัยผู้สอน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ อส.มศ.และผู้รู้ในท้องถิ่น ผลการประเมินและปรับปรุง หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ อำเภออุ้มทอง ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ทองพันธ์ นาสมบัติ (2546, บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานประดิษฐ์) เรื่องการสานกระติบข้าวจากต้นกก กรณีศึกษาโรงเรียนสำราญ-ประภาศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงานของนักเรียนตาม หลักสูตร และศึกษาความคิดเห็นผู้ปกครอง ครูผู้สอนและนักเรียนผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองและนักเรียนมีความต้องการให้นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการสาน กระติบข้าวจากต้นกกมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือการทำงานเป็นกลุ่ม การสาธิต การทดลองปฏิบัติและการบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ การวัดผลและประเมินผลวัดทั้งการทดสอบ ความรู้และการปฏิบัติ

2. นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานประดิษฐ์) เรื่องการสานกระติบข้าวจากต้นกก มีคะแนนฝึกหัด คะแนนคุณลักษณะในการทำงาน คะแนนด้านทักษะการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ 80/80 ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับเห็นด้วย

กานต์นารี เขียวพานิช (2547, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรมัลติมีเดีย น้อย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน ห้วยพิบูล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 68) จังหวัดสระบุรี มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นโยบายของหน่วยงานต่างๆ ต้องการให้ชุมชนที่อยู่ในทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยจัดการกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนตามสภาพปัญหาชุมชนตามความต้องการของท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน

ณรงค์ ชาลี (2547, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัด สุพรรณบุรี ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตร 4) เพื่อประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า หน่วยงานต่างๆ มีนโยบายให้แต่ละสถาบันการศึกษา จัดทำรายวิชาหลักสูตรเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การพัฒนาหลักสูตร (ฉบับร่าง) ได้หลักสูตรสวนพฤกษศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยความนำ วิสัยทัศน์ การเรียนวิทยาศาสตร์ เป้าหมาย โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน คำอธิบายรายวิชา สาระการเรียนรู้ เวลาเรียน แนวการจัดการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้พบว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตรสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสุพรรณบุรี นำหลักสูตรทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนสนใจตั้งใจทำกิจกรรม นำไป ปฏิบัติได้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียน ครอบคลุมสัมพันธ์กับชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เรียนรู้สิ่งใกล้ตัวนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลังใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เสริมศรี วิทวัสขุตกุล (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 และผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นันทิชัย หิรัญวงษ์ (2547, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรมัลติเทคโนโลยี นำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีความเป็นผู้นำกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเองและสามารถประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ผู้สนใจทราบได้ หลักสูตรแผนการเรียนรู้มีความสอดคล้อง และเหมาะสมนักเรียนมีความพึงพอใจ ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรมัลติเทคโนโลยี นำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ มีความสนุกสนานต่อการเรียนรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวทำให้มีความรู้กับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

สุมาลี วัฒนวันก์ (2548, หน้า 76) การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง "พืชสมุนไพรที่น่ารู้" สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสระบุรี พบว่าเจตคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง "พืชสมุนไพรที่น่ารู้" อยู่ในระดับดี

งานวิจัยต่างประเทศ

แอน เอส (Ann S., 2000, P.1546) ได้ทำการศึกษาความต้องการในการพัฒนาและปฏิรูปหลักสูตรของครูจำนวน 185 คน ในโรงเรียนขนาดกลางในเมือง นอกเมือง และชนบท ในรัฐนอร์ทเทิร์น โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูล โดยรวมที่เกี่ยวกับครูและโรงเรียน ส่วนที่ 2 ระดับความต้องการในการได้รับการสนับสนุนในด้านเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิด สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม และมีการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเน้น (focus group interviews) ผลการวิจัยพบว่า ครูได้ระบุความต้องการ เวลา ในการวางแผน อภิปราย สังเกต และการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันเกี่ยวกับศิลปะการสอน และครู ต้องการให้ผู้บริหารของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสาธารณชน โดยสนับสนุนงบประมาณ และครูต้องการการสนับสนุนจากเพื่อนครูและผู้บริหาร และต้องการข้อมูล เพิ่มเติมเกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านการสอน และการประเมินผลในชั้นเรียน

มู (Moore, 2000, P.1437) ได้ศึกษา เรื่องครูกับการเข้าร่วมการสัมมนาการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทางด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูมีความพร้อมและในด้าน

การเปลี่ยนแปลงการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ๆ ทางด้านบทบาท ทางวรรณกรรม วรรณคดี คุณลักษณะกลยุทธ์และทักษะตามความต้องการเพื่อพัฒนาหลักสูตร ส่งเสริมการเป็น ครูมืออาชีพ เป็นการพัฒนามาบทบาทของครูมีการฝึกฝนซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญเป็นพื้นฐานในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรที่จะใช้ต่อไป

วิตเทอร์ (Wither, 2000, P.2176) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดพื้นฐานทางการศึกษามีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาข้อมูลเพื่อการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI พบว่า โรงเรียนกับชุมชนและทำให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนจากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน ซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาทุกระดับ เน้นเรื่องของระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยการร่วมกันจัดระหว่างครู ชุมชนและนักเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน

ออสทริส (Oestreich, 2003, abstract) ได้ศึกษา เรื่องการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในเบอร์ลิน โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับบุคลากรด้านโบราณคดีและครูชาวเบอร์ลิน ผลการวิจัย พบว่า ในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับการพัฒนาบุคลากรครูมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสื่อสารของรัฐบาลที่ด้อยประสิทธิภาพ ขาดครูที่มีประกาศนียบัตรรับรอง และหลักสูตรไม่สอดคล้องส่วนความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรสังคมนั้น พบว่าชาวเบอร์ลินต้องการที่จะใส่หลักสูตรสังคมอย่างจำกัดและจำกัดตำราที่จัดให้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติของชาวเบอร์ลิน ช่วงก่อนเกิดลัทธิอาณานิคมซึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

เบนเนท (Bennett, 2003, Abstract) ได้ศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูอาจารย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น ในด้านการเสนอแนวความคิด มีการนำเสนอผลการวิจัยและผลงานทางการศึกษามาใช้กันอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่ปี 1915 ถึง 1940 เริ่มจากการสร้างหลักสูตร มีการใช้อุปกรณ์การสอนมากขึ้น และยังได้เสนอการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การส่งเสริมความเป็นมืออาชีพ และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สร้างวิสัยทัศน์ โดยให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาในหลักสูตรทำวิจัย และมีการคัดเลือกตัวแทนครูอาจารย์ที่นำแนวความคิดไปปฏิบัติจริง มีการสนับสนุน เช่น ขยายเวลาให้การช่วยเหลือที่ชัดเจน จัดหาแหล่งสร้างความเป็นมืออาชีพ โดยจัดให้มีการปรึกษาและมีการจัดตั้งองค์กรสมาชิกโครงการ

จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ข้อสรุปดังนี้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งมีจุดเน้นเกี่ยวกับกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบงาน และการทำงานอย่างมีกลยุทธ์ กลุ่มกรงานอาชีพและเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหา เข้าใจในเรื่องการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด

อดออม ตรงต่อเวลา เสียสละ มีทักษะการทำงาน อาชีพสุจริต ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อนุรักษ์
พลังงาน และสิ่งแวดล้อม รูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 4 อย่าง คือ 1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ
2) การเรียนรู้ได้จากการศึกษาค้นคว้า 3) การเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ 4) การเรียนรู้
จากการทำงานกลุ่ม จากหลักสูตร แกนกลางที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ส่วนอีกร้อยละ 30 นั้นเน้น
ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น โดยให้ผู้
ที่อยู่ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้นักเรียน ขั้นตอน
วิธีการในการพัฒนาหลักสูตร และแนวทางในการประเมินผลหลักสูตร